

HANDELSHØGSKOLEN I TROMSØ

Lønner det seg å velge bort revisor?

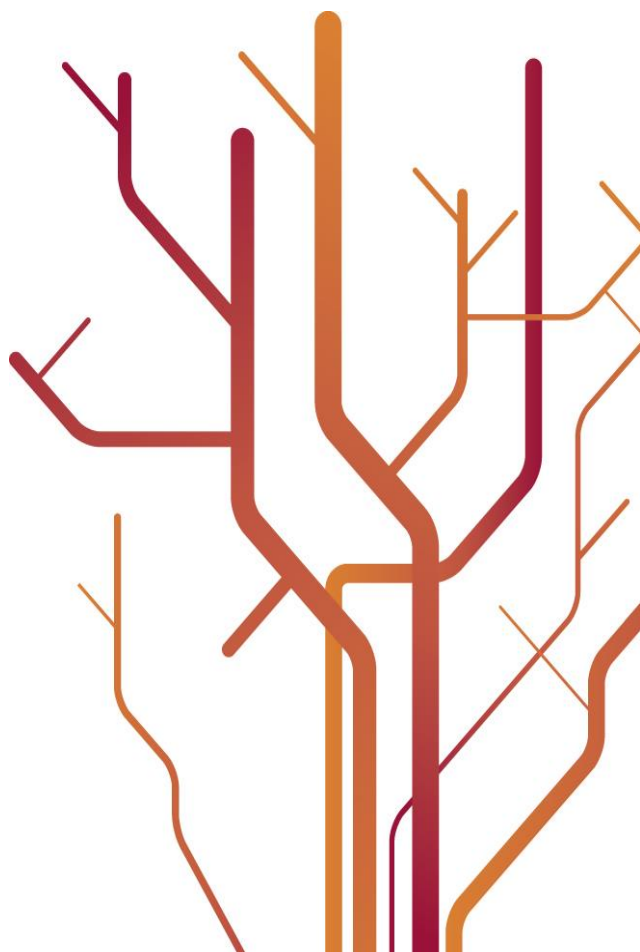
En vurdering av konsekvenser for små aksjeselskaper som velger bort revisor.

Stina Opdahl

Masteroppgave i økonomi og administrasjon
- studieretning regnskap

Mai 2013

Forord

Denne oppgaven er en del av mastergradsprogrammet i økonomi og administrasjon ved Universitetet i Tromsø, og tilsvarer 30 studiepoeng. For meg er denne oppgaven en markering av at jeg har fullført fem lærerike år ved universitet. De har gitt meg kunnskap og erfaring som jeg vil ta med meg videre i livet.

Å skrive en masteroppgave alene har vært krevende, og jeg vil derfor rette en stor takk til mine to veiledere, universitetslektor Ulf Mack Growen og førstelektor Henning Sollid. De har vært en uvurderlig støtte gjennom skriveprosessen, og jeg har satt stor pris på tilbakemeldingene de har gitt.

Jeg vil også rette en stor takk til min familie, jeg hadde ikke greid det uten dere!

En stor takk må også rettes til Finale Systemer som valgte å gi meg Finalestipendet. Det er en stor tillitserklæring og jeg håper absolutt at de blir fornøyde med resultatet!

Takk til alle som lot seg intervju i oppgaven, og spesielt Kai Astor Frøseth, partner ved Ernst & Young i Tromsø. Jeg hadde bestemt meg tidlig for at jeg ville skrive om bortfallet av revisjonsplikten for små aksjeselskaper, og han hjalp meg å finne en passende vinkling til oppgaven.

Tromsø, 31. mai 2013

Stina Opdahl

Innhold

FORORD	II
SAMMENDRAG	V
BEGREPSAVKLARINGER	VII
FIGUROVERSIKT	VIII
TABELLOVERSIKT	VIII
1. INNLEDNING	1
1.1 BAKGRUNN FOR OPPGAVEN OG AKTUALISERING	1
1.2 PROBLEMSTILLING	2
1.3 OPPGAVENS OPPBYGNING.....	3
2. TEORI	4
2.1 REGNSKAP	4
2.1.1 Informasjonsasymmetri.....	5
2.1.2 Regnskapsbrukerne	7
2.1.3 Regnskapsprodusenten.....	10
2.1.4 Regnskapsmanipulasjon.....	12
2.2 REVISJON.....	14
2.2.1 Revisjonens innhold.....	14
2.2.2 Revisjon som virkemiddel mot informasjonsasymmetri	16
2.3 ARGUMENTER FRA NOU 2008:12 OG PROP.51L	17
2.3.1 Kreditorer	18
2.3.2 Samfunnet	22
3. METODE	26
3.1 ØKONOMISK FORSKNING	26
3.2 FORSKNINGSPROSESS	27
3.2.1 Forberedelse	28
3.2.2 Datainnsamling	30
3.2.3 Dataanalyse	34
3.2.4 Skriftlig rapportering	34
3.3 VALIDITET OG RELIABILITET	35
3.3.1 Validitet.....	35

3.3.2 Reliabilitet.....	36
4. RESULTATER.....	37
SKATTEETATEN	37
REGNSKAPSKONTORER.....	39
POLITIET.....	40
LEVERANDØRER	41
BANKER	42
KREDITTVURDERING	43
SEKUNDÆRDATA	44
Driftsinntekter	44
Ordinært resultat før skatt	44
Autorisert regnskapsfører.....	45
Gjeld.....	46
Revisjonshonorar	46
5. OPPSUMMERING OG KONKLUSJON.....	48
5.1 DRØFTING AV STUDIENS RESULTATER	48
5.2 KONKLUSJON.....	53
5.3 FORSLAG TIL VIDERE FORSKNING	56
REFERANSELISTE.....	57
BØKER.....	57
ARTIKLER.....	57
NETTSIDER	58
VEDLEGG.....	60
INTERVJUGUIDE – REGNSKAPSFØRERE	60
INTERVJUGUIDE - SKATTEETATEN	61
INTERVJUGUIDE – BANKER	62
INTERVJUGUIDE – LEVERANDØRER.....	63
INTERVJUGUIDE - TROMS POLITIDISTRIKT.....	64

Sammendrag

Denne oppgaven tar utgangspunkt i den økonomiske friheten små aksjeselskaper har fått etter at fritaket i revisjonsplikten ble innført. Formålet med oppgaven er å undersøke om det å velge bort revisor er et valg som lønner seg for selskapene. Dette ble gjort ved å se på mulige konsekvenser selskaper som velger bort revisor kan møte. For å utarbeide mulige konsekvenser ble det tatt utgangspunkt i forarbeidene til fritaket. Det ble så gjort en undersøkelse for å vurdere om selskapene som har valgt bort revisor møter disse konsekvensene i dag, ved å intervjuer aktuelle interessenter.

To interessenter ble trukket frem for å ha betydning på kostnadsnivået: *kreditorer* og *samfunnet*. Kreditorer som det ble lagt vekt på var banker og leverandører. Det ble i forarbeidene påpekt at kreditorene kunne komme til å øke transaksjonskostnadene eller at selskapene ville kunne finne det vanskeligere å få lån. For samfunnet ble Skatteetaten og politiet trukket frem, fordi det ble påpekt at fraværet av revisor kunne føre til dårligere skatte- og avgiftskontroll og en økning i økonomisk kriminalitet. Dette kunne resultere i vridning av konkurransevilkårene.

Når det gjelder kreditorer viser oppgavens resultater at de direkte transaksjonskostnadene ikke øker for selskapene som velger bort revisor, men at de indirekte transaksjonskostnadene har økt. Blant annet krever noen av kreditorene andre former for sikkerhet, eksempelvis kausjon. Kausjon fører til mindre økonomisk frihet for selskapene, fordi det binder opp kapital. Det kommer frem i undersøkelsen at kreditorer har andre måter å sikre seg på, blant annet ved å vurdere betalingserfaring, sikkerhet og omdømme.

Samfunnet har i liten grad gjort endringer for å prioritere tilsyn med små aksjeselskaper som har valgt bort revisor. Selskapene er ikke en prioritert gruppe for bokettersyn hos Skatteetaten, men de vil få flere veiledningskontroller. For politiet er det for tidlig å si noe om hvilke konsekvenser bortfallet i revisjonsplikten har hatt for økonomisk kriminalitet. Et kredittopplysningsfirma ble intervjuet for å finne ut om små aksjeselskaper som har valgt bort revisor får lavere kredittrating. Per i dag får de ikke det, fordi firmaet vil ha inn mer data før det tar en avgjørelse. I tillegg ble regnskapsførere intervjuet. Det viser seg at de har andre rutiner for aksjeselskaper som velger bort revisor enn for de som beholder revisor, noe som medfører at regnskapstjenestene blir dyrere for disse selskapene.

Det er vanskelig å komme med en entydig konklusjon for om det lønner seg for små aksjeselskaper å velge bort revisor eller ikke, fordi bortfallet av revisjonsplikten er av relativt

ny dato og det trengs mer erfaring. Sannsynligvis vil situasjonen endre seg når regnskapsbrukerne får mer erfaring med hva bortfall i revisjonsplikten faktisk innebærer for dem. Denne oppgaven peker likevel på noen momenter. Det som er sikkert er at fritaket i revisjonsplikten per i dag gir små aksjeselskaper muligheten til å optimalisere sin egen økonomiske situasjon. De har nå mulighet til å vurdere selv om det lønner seg for dem å ha revisor eller ikke, og det gir dem en viss økonomisk frihet. Friheten til å velge bort revisor gir det enkelte selskap mulighet til å optimalisere sin egen lønnsomhet ut i fra sin egen spesifikke situasjon.

Nøkkelord: revisjonsplikt, revisjon, små aksjeselskaper, informasjonsasymmetri, regnskap, kreditorer, samfunn

Begrepsavklaringer

Asl. - LOV 1997-06-13 nr. 44: Lov om aksjeselskaper (aksjeloven).

NOU 2008:12 – Revisjonsplikten for små foretak. Utredning fra et utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon 11.mai 2007. Avgitt til Finansdepartementet 27. juni 2008.

NOU 2008:16 – Om foretaksstyring og tiltak mot manipulering av finansiell informasjon. Utredning fra utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon 10. november 2006. Avgitt til Finansdepartementet 19. september 2008.

Prop. 51L (2010-2011) – Endringer i revisorloven og enkelte andre lover (unntak fra revisjonsplikt for små aksjeselskaper). Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak). Tilrådning fra Finansdepartementet av 17. desember 2010, godkjent i statsråd samme dag.

Prop. 120 S (2010-2011) – Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2011

Rskl. - LOV-1998-07-17-56: Lov om årsregnskap mv. (regnskapsloven).

Høringsinstanser brukt i oppgaven:

NHO – Næringslivets Hovedorganisasjon

NHH – Norges Handelshøyskole

LO – Landsorganisasjonen i Norge

DNR – Den Norske Revisorforening

NARF – Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening

FNH – Finansnæringens Hovedorganisasjon

HSH (Nå Virke) – Handel- og servicenæringens Hovedorganisasjon

NØF – Norsk Økoforum

Figuroversikt

Figur 1. <i>Regnskapssystemets oppgave</i> , Langli, 2010, s. 6.	s.5
Figur 2. <i>Brukerne av regnskapet</i> , Kristoffersen, 2006, s.23.	s.7
Figur 3. <i>Regnskapet som et informasjonssystem</i> , Kristoffersen, 2006. s. 21.	s.11
Figur 4. <i>Sammendrag av forskningsprosessen</i> , Johannessen m.fl. 2011, s.38.	s.27
Figur 5. Oversikt over gjennomsnittlige driftsinntekter.	s.44
Figur 6. Oversikt over gjennomsnittlig resultat før skatt.	s.44
Figur 7. Oversikt over selskaper med og uten autorisert regnskapsfører.	s.45
Figur 8. Oversikt over gjennomsnittlig gjeld.	s.46
Figur 9. Gjennomsnittlig revisjonskostnad.	s.46

Tabelloversikt

Tabell 1. Vurdering av ressursbruk.	s.39
Tabell 2. Vurdering av prising.	s.40

1. Innledning

Denne oppgaven tar utgangspunkt i bortfallet av revisjonsplikten for små aksjeselskaper. I forarbeidene ble det forespeilet enkelte økonomiske konsekvenser som opphevelsen av revisjonsplikten kunne medføre for små aksjeselskaper som velger bort revisor, og oppgaven skal se på om disse konsekvensene har slått til. Ved å vurdere om disse kostnadene medfører høyere kostnader enn hva aksjeselskapene ville hatt i revisjonskostnader, vil jeg prøve å vurdere om fravalg av revisor lønner seg for små aksjeselskaper.

I dette kapittelet redegjøres det for problemstilling, oppgavens oppbygning og hvorfor fritaket i revisjonsplikten er et interessant tema for en masteroppgave.

1.1 Bakgrunn for oppgaven og aktualisering

Det pågår nå en prosess med å forenkle reglene for næringslivet som er igangsatt av regjeringen. Som en konsekvens av dette ble revisjonsplikten for små aksjeselskaper opphevet i mai 2011. I tillegg ble kravet til aksjekapital ved stiftelse av et aksjeselskap redusert fra 100 000 kr til 30 000 kr. Regjeringen la til grunn at endringen i revisjonsplikten for små aksjeselskaper har en potensiell besparelse for næringslivet på to milliarder kroner. Mellom 130 000 og 140 000 aksjeselskaper ville bli berørt av endringen, og det enkelte aksjeselskap vil kunne spare mellom 10 000 og 30 000 kroner i årlige revisjonsutgifter.

I 2008 utredet revisjonspliktutvalget frivillig revisjonsplikt. Harmoniseringshensyn, forenkling og kost-nytte-perspektivet talte for å oppheve revisjonsplikten, men revisjonspliktutvalget la vekt på at revisjon er viktig for skatte- og avgiftsberegningen og forebygging av økonomisk kriminalitet. Utvalget gikk derfor inn for å beholde revisjonsplikten for alle aksjeselskaper, og samtidig innføre revisjonsplikt for norske avdelinger av utenlandske foretak (NUF), for at de to selskapstypene skulle bli likestilt med tanke på revisjonsplikt.

Finansdepartementet vurderte revisjonsplikten i 2011. Det ble lagt særlig vekt på forenkling, samfunnsøkonomiske nettogevinst og internasjonal tilpasning. Det ble også fremhevet at små aksjeselskaper hadde en uforholdsmessig høy kostnad ved revisjonsplikt sett i forhold til omsetning og skattbar inntekt. Derfor gikk Finansdepartementet inn for en opphevelse av revisjonsplikten.

Revisjonsplikten ble dermed opphevet for små aksjeselskaper, og i dag kan alle aksjeselskaper velge bort revisor dersom

1. driftsinntektene til den samlede virksomheten er mindre enn fem millioner kroner,
2. selskapets balansesum er mindre enn 20 millioner kroner, og
3. gjennomsnittlig antall ansatte ikke overstiger ti årsverk.

Dersom aksjeselskapene ikke overstiger disse terskelverdiene, kan de i generalforsamling vedta at de ikke lenger ønsker å få revidert regnskapene sine, jf. asl § 7-6.

Ved utgangen av 2012 hadde totalt 32 prosent av de aktive aksjeselskapene ikke revisor. De nyetablerte selskapene hadde i 2012 en fravalgsandel på 66 prosent (Skatteetatens Analysenytt 1/2013, s.13). På bakgrunn av denne informasjonen vil det være interessant å se om aksjeselskapene som velger bort revisor sparer penger, eller om fravalget av revisor medfører at aksjeselskaper får økte kostnader på andre områder.

1.2 Problemstilling

Aksjeselskaper som ikke overstiger terskelverdiene i asl § 7-6 (1) har i dag mulighet til å velge bort revisor. Når de skal avgjøre om det er det riktige valget for dem, vil det kunne være avgjørende hvilke konsekvenser valget medfører. I 2011 hadde aksjeselskaper som beholdt revisor en gjennomsnittlig revisjonskostnad på 14 793 kroner (se figur 9). Aksjeselskaper som benytter seg av fritaket i revisjonsplikten vil da spare dette beløpet, som representerer alternativkostnaden. Spørsmålet er om fravalg av revisor medfører høyere kostnader, blant annet i form av høyere transaksjonskostnader, og om disse kostnadene overstiger alternativkostnaden.

For at aksjeselskaper som handler rasjonelt skal føle at de har økonomisk frihet må det lønne seg for dem å velge bort revisor. Dersom kostnadsnivået øker på grunn av fravalget til et nivå som ligger høyere enn hva selskapene ville måtte betalt i revisjonskostnader, vil ikke rasjonelle selskaper velge bort revisor fordi det ikke er lønnsomt. I så fall har ikke aksjeselskapene fått en reell mulighet til å velge bort revisor.

Oppgavens problemstilling blir dermed:

«Lønner det seg for små aksjeselskaper å velge bort revisor?»

Forarbeidene til bortfallet av revisjonsplikten ble brukt som bakgrunn for å utarbeide mulige konsekvenser som kan påvirke kostnadsnivået. To interessenter, kreditorer og samfunnet, ble trukket frem som sentrale brukere av regnskapet. De bruker regnskapet på ulik måte.

Samfunnet, herunder skattemyndighetene og politiet, kan bruke regnskapet for å beregne selskapets skyldige skatter og avgifter, og som vurderingsgrunnlag for å avgjøre om det er begått økonomisk kriminalitet. Kreditorer kan bruke det som grunnlag for å vurdere risiko.

For begge er det viktig at regnskapet pålitelig. Dersom kreditorer registrerer økt risiko med aksjeselskaper som har valgt bort revisor, kan de kompensere for dette ved å øke transaksjonskostnadene. Det vil igjen slå tilbake på aksjeselskapene som har valgt bort revisor. Dersom regnskapet gir feil informasjon vil det kunne føre til at samfunnet får uriktig skatte- og avgiftsinnkreving, og for å kompensere for dette kan kontrollfrekvensen øke. Det vil kunne bli kostbart for både samfunnet og aksjeselskapene. Oppgavens videre fokus er derfor på hvordan disse to interessentene har tilpasset seg bortfallet av revisjonsplikten.

1.3 Oppgavens oppbygning

Oppgaven starter med en teoridel i kapittel 2 som først gir en oversikt over regnskapsbrukerne og formålet med regnskap. Så følger en oversikt over hva formålet med revisjon er og hva revisjon innebærer. Til sist er det en gjennomgang av hva revisjonspliktutvalget og Finansdepartementet trakk frem før det ble innført fritak i revisjonsplikten for små aksjeselskaper.

Kapittel 3 tar for seg metode. Først gjennomgås økonomisk forskning, og så blir oppgavens forskningsprosess beskrevet. Her blir også oppgavens validitet og reliabilitet vurdert.

I kapittel 4 blir resultatene fra datainnsamlingen presentert. Først er et sammendrag primærdataene og så en presentasjon av sekundærdataene.

I kapittel 5 drøftes resultatene og det trekkes en konklusjon. Til sist er det forslag til videre forskning.

2. Teori

Hensikten med dette kapitlet er å presentere relevant teori som er valgt ut på bakgrunn av oppgavens problemstilling. Først presenteres regnskapet, som er en viktig kilde til informasjon for regnskapsbrukerne. Herunder presenteres informasjonsasymmetri, regnskapsbrukerne og regnskapsproduksjon. Så flyttes fokuset mot revisjon, hvor målet er å vise hva som blir borte dersom aksjeselskapene benytter seg av fritaket i revisjonsplikten. Her presenteres formålet med revisjon og hva det tilfører regnskapsbrukerne. Til sist kommer det en oppsummering av forarbeidene om hva som ble forespeilet som økonomiske konsekvenser som følge av fritaket i revisjonsplikten for små aksjeselskaper.

2.1 Regnskap

Et regnskap fungerer som et beslutningsgrunnlag, fordi det er en kilde til informasjon for regnskapsbrukerne. I dette delkapitlet gjennomgås først informasjonsasymmetri, så følger en oversikt over regnskapsbrukerne. Til sist presenteres en gjennomgang av regnskapsproduksjonen og regnskapsmanipulasjon.

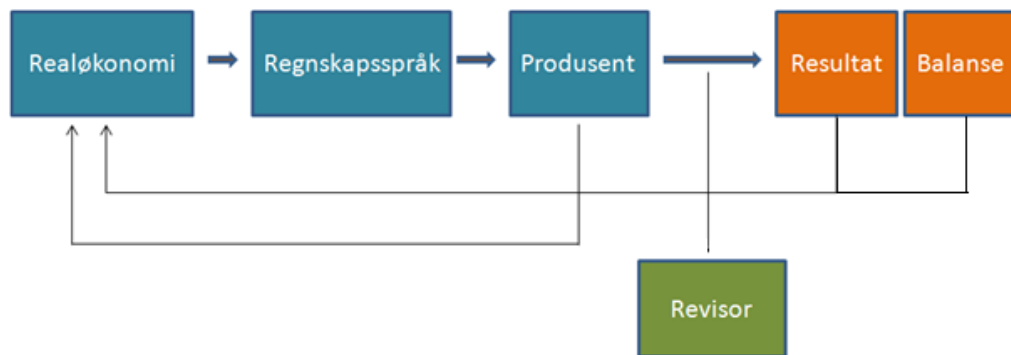
Det finnes flere typer regnskap, og de kan hovedsakelig deles inn i to grupper: interne regnskap og eksterne regnskap. Interne regnskap er ofte innholdsrike, og utarbeides gjerne hyppig slik at de kan brukes internt i selskapet som et beslutningsgrunnlag for den daglige driften. Eksterne regnskap er regnskapet som regnskapspliktige bedrifter må utarbeide og som er tilgjengelig for eksterne aktører, blant annet skattemyndighetene og konkurrenter. Denne typen regnskap kalles ofte for finansregnskap eller årsregnskap. I denne oppgaven ligger fokuset på eksterne regnskap, og begrepet *regnskap* vil derfor vise til denne gruppen av regnskapstyper.

Regnskapet skal oppfylle to kvalitetskrav, *pålitelighet* og *relevans*. Pålitelighet innebærer at all måling og alle transaksjoner må være relativt objektive, kunne dokumenteres og kunne kontrolleres i ettertid. Relevans innebærer at all relevant informasjon skal tas med i årsregnskapet, og at viktig informasjon ikke fordreies eller holdes tilbake (Langli, 2010).

2.1.1 Informasjonsasymmetri

«Finansregnskapet har som formål å redusere informasjonsasymmetrien mellom ulike interessenter i en virksomhet.» Stenheim, 2010.

Som regnskapsprodusent har selskapets styre og ledelse tilgang til alle økonomiske data om selskapet. Regnskapsbrukerne har derimot bare tilgang til informasjon de får fra regnskapet og eventuell annen informasjon de klarer å innhente fra andre kilder. Dette gir en skjevfordeling i informasjonen, fordi det er ledelsen og styret som bestemmer hvilke data som skal tas med i regnskapet. I tillegg har styret og ledelsen et handlingsrom når de utarbeider regnskapet, og regnskapsbrukerne vet ikke om de har brukt dette handlingsrommet til å påvirke regnskapstallene i en bestemt retning (Langli, 2009).

Figur 1. Basert på Langli, 2010, s. 6 «Regnskapssystemets oppgave».

Dette illustreres i figuren over. Regnskapsprodusenten bruker et regnskapsspråk for å beskrive selskapets realøkonomi, som resulterer i et regnskap bestående av et resultat og en balanse. Regnskapet skal gi et riktig bilde av realøkonomien til selskapet, men fordi det utarbeides av selskapets styre og ledelse består regnskapet kun av påstander om selskapets realøkonomi. Regnskapsbrukerne har ikke mulighet til å kontrollere at påstandene er korrekte, og de har derfor ikke noe annet valg enn å stole på regnskapsprodusenten. Det oppstår dermed informasjonsasymmetri. Det kan oppstå selv om regnskapsprodusenten følger regnskapsreglene, fordi regnskapsreglene åpner opp for bruk av skjønn. En revisor vil kunne korrigere dette skjønnet, og dermed får regnskapsbrukerne en uavhengig bekreftelse på at resultatet og balansen gir et riktig bilde av selskapets realøkonomi.

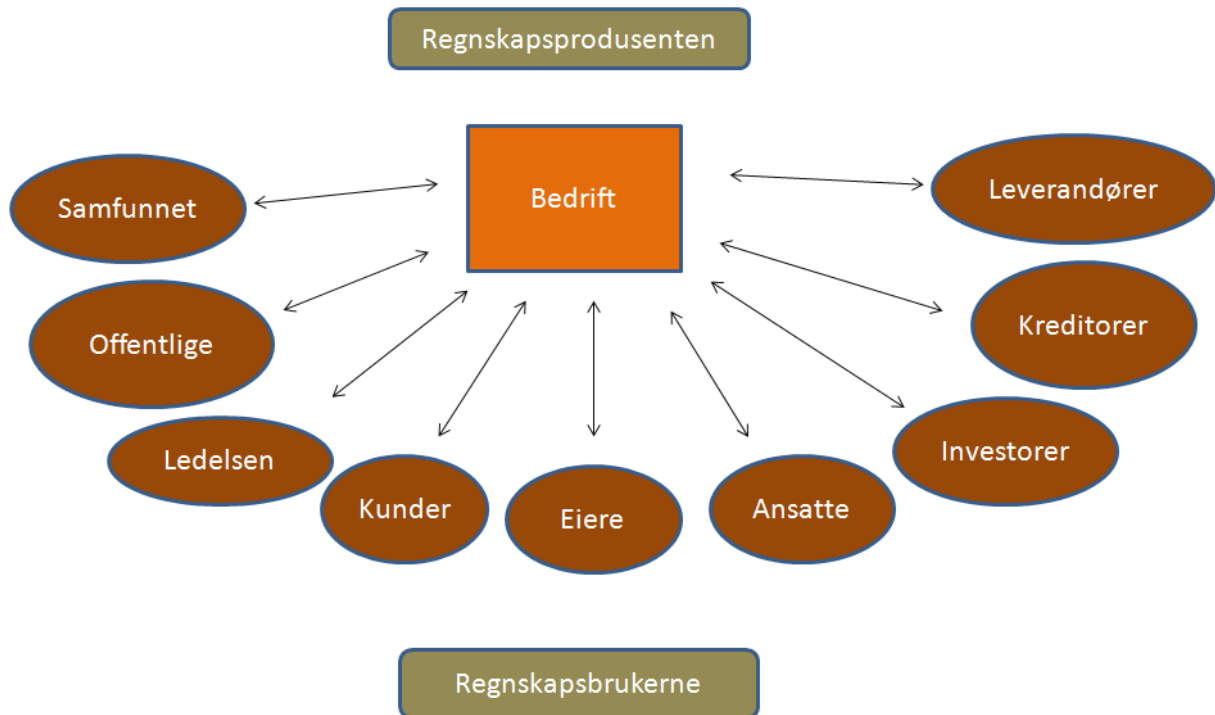
Informasjonsasymmetrien har paralleller til prinsippal-agent-problemet. Det innebærer en part som bestemmer hva som skal gjøres (prinsipalen) og en part som skal utføre jobben (agenten).

Det typiske er at agenten er bedre informert enn prinsipalen, og agenten kan dermed utnytte dette til egen vinning. Prinsipal-agent-problemet kan illustreres med et aksjeselskap som ønsker å få lån hos en bank, hvor banken er prinsipalen og styret og ledelsen i aksjeselskapet er agenten. Problemet oppstår fordi styret og ledelsen og banken har forskjellige interesser. Agenten ønsker å få lån billigst mulig, mens prinsipalen ønsker å tjene mest mulig på lånet og minimere risikoen. De har dermed ikke sammenfallende interesser. Prinsipalen kan ikke være sikker på at agenten har gitt han all relevant informasjon, og agenten kan ønske å holde tilbake relevant informasjon. Det blir dermed vanskeligere for prinsipalen å vurdere risikoen det innebærer å gi lån til agenten, og det kan føre til at kostnadene blir høyere enn nødvendig. (Ringstad, 2002).

Prinsipal-agent-teorien går ut på å bruke insentiver for å få agentens og prinsipalens mål til å sammenfalle. I Norge har vi et regelverk som skal sikre at et minimum med informasjon blir gitt til interessentene, og brudd på denne informasjonsplikten er straffbart. Dermed vil det være i både regnskapsprodusentens og regnskapsbrukerens interesse at selskapet avlegger korrekte regnskaper, fordi regnskapsprodusenten vil unngå straff og regnskapsbrukeren ønsker et godt beslutningsgrunnlag.

2.1.2 Regnskapsbrukerne

For å finne ut hvem som er brukerne av regnskapet kan man ta utgangspunkt i den generelle interessentmodellen, en oversikt over alle som har nytte av økonomisk informasjon om selskapet.

Figur 2. Basert på Kristoffersen, 2006, s.23 «Brukerne av regnskapet».

Eiere

Regnskapet gir eierne informasjon de kan bruke for å måle oppnådde resultater, og de kan sammenligne selskapets resultater med resultatene til konkurrenter. Dette kan de bruke som en kontroll og for å vurdere hvordan ledelsen i selskapet har prestert. Eierne kan også bruke regnskapet som grunnlag når de skal vurdere hvor mye kapital de ønsker å investere i selskapet (Langli, 2010). I noen selskaper kan eierne være med i den daglige ledelsen av selskapet, men vanligvis er de ikke det og har dermed ikke førstehåndskunnskap om hva som skjer i selskapet. Derfor er det viktig for eierne at regnskapet er pålitelig. Dersom selskapets regnskaper fremstår som mindre pålitelig må de finne andre måter å vurdere selskapets resultater og utvikling. Hvis de ikke finner det kan det hende at de lar være å investere mer i selskapet selv om selskapet trenger økte midler, fordi risikoen fremstår som for stor.

Investorer

Investorer kan bruke regnskapet for å vurdere potensialet til et selskap, blant annet ved å se på utviklingen til selskapet sammenlignet med konkurrenter. Regnskapet er også en kilde til informasjon for å verdsette selskapet. En investor som investerer på feil grunnlag risikerer å gjennomføre investeringer han ikke ville gjort dersom han visste hvordan selskapets realøkonomi faktisk var. Derfor er det viktig for investorer at regnskapet er pålitelig, fordi investorene kan bruke det for å begrense risikoen ved å investere.

Ledelsen

Ledelsen har interesse av hva regnskapet viser fordi det kan brukes til å markedsføre ledelsens dyktighet. Gode resultater vil være en bekreftelse på at ledelsen gjør en god jobb, og de vil kunne brukes som grunnlag ved eventuelle lønnsforhandlinger (Langli, 2010). Ledelsen kan bruke regnskapet for videre planlegging og ressursallokering, og de kan vise til regnskapene dersom de søker om lån hos finansinstitusjoner.

Kreditorer

Kreditorer og långivere bruker regnskapsinformasjon for å vurdere selskapets kredittverdighet, og for dem er det spesielt viktig å vurdere muligheten for at de får tilbake det de har lånt til selskapet dersom selskapet får økonomiske problemer. De bærer en risiko for ikke å få betalt for ytelsene, fordi ytelsen gis først og motytelsen mottas på et senere tidspunkt. Dette skiller seg fra hovedregelen *ytelse mot ytelse*, som for eksempel ved et kontantkjøp (Langli, 2010).

Kreditorer er vanligvis leverandører av varer og tjenester som selger på kreditt. For disse vil ikke bare selskapets tilbakebetalingsevne være viktig, men også selskapets utviklingsmuligheter. Dersom selskapet vokser vil det kunne gi grunnlag for økte leveranser. Långivere er som oftest banker og andre kredittinstitusjoner, men det kan også være privatpersoner eller andre selskaper. For disse vil det hovedsakelig være viktig at de vil få tilbake det de har lånt selskapet, i tillegg til at selskapet kan betale renter (Langli, 2010).

Kreditorer kan deles inn i to grupper: stat og kommune og andre kreditorer. Avtaler mellom selskaper og disse kreditorene inngås forskjellig (NOU 2008:12, s.59), og de har ulik mulighet til å sikre sine interesser. Stat og kommune er en type kreditor som har krav på skatter og avgifter fra selskapene, hvor kravene baseres på regnskapsinformasjon fra avlagte

regnskaper. Det er derfor viktig at regnskapet er pålitelig slik at de kan kreve inn korrekte skatter og avgifter. Stat og kommune krever inn det selskapene er skyldig gjennom offentlige instanser som Skatteetaten. Selskaper som ikke betaler utestående skatter og avgifter kan ilegges bøter og i ytterste konsekvens kan daglig leder eller styret ilegges fengselsstraff, blant annet etter merverdiavgiftsloven § 21-4.

Andre kreditorer har som hovedregel avtalebaserte krav, som innebærer at det inngås en avtale mellom selskapet og kreditor om levering av varer/tjenester og betaling på et senere tidspunkt. For kreditorer er det dermed viktig at de kan inngå avtaler basert på et pålitelig grunnlag, og en del av grunnlaget kan være regnskapet. Dersom regnskapet ikke lenger er revidert, mister regnskapet den eksterne kontrollen og informasjonsasymmetrien kan øke mellom kreditorerne og selskapet. Dette kan føre til at kapitalkostnadene øker, fordi økt risiko kompenseres med et risikopåslag. Andre kreditorer kan sikre seg på en annen måte. De kan kreve høyere rente som kompensasjon for risiko, de kan kreve at selskapet stiller med pantstillelse eller at selskapet får en tredjepart til å kausjonere. De har også et vern gjennom aksjeloven § 12-6. Vernet innebærer innskrenkninger på aksjeselskapets muligheter til å redusere egenkapitalen uten at kreditorerne blir varslet. Dermed er kreditorerne sikret at selskapets kapital ikke blir redusert slik at selskapet ikke lenger er i stand til å innfri sine økonomiske forpliktelser.

Samfunnet og det offentlige

For samfunnet generelt er det viktig med korrekte regnskaper fordi det er grunnlaget for beskatning og innkreving av merverdiavgift og andre avgifter. Regnskapsopplysningene brukes også i offentlig statistikk, blant annet av Statistisk Sentralbyrå. Dersom regnskapet ikke viser et riktig bilde av selskapets realøkonomi, risikerer man at det foretatt tatt investeringer på feil grunnlag. Det kan føre til at samfunnets ressurser blir brukt på en måte som ikke er mest mulig effektiv, noe samfunnet taper på.

2.1.3 Regnskapsprodusenten

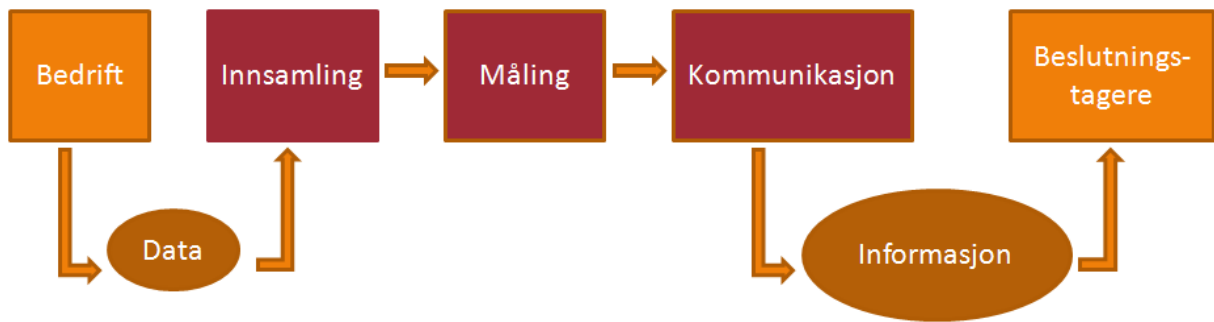
Det er styret i et selskap som er ansvarlig for å utarbeide regnskapet. Dette er forankret i aksjeloven § 6-12, som stadfester at styret har en forvaltningsplikt. Den innebærer at styret skal sørge for en forsvarlig organisering av selskapet, og det skal lage budsjetter og planer for selskapet. Det må videre holde seg orientert om selskapets økonomiske stilling, og påse at selskapet, regnskapet og formuesforvaltningen er gjenstand for betryggende kontroll. Dermed faller ansvaret for å avlegge korrekte regnskaper på styret, som innebærer at det har ansvar for selskapets interne kontroll.

Styret er også ansvarlig for selskapets selvangivelse og andre pliktige oppgaver. Det må forsikre seg om at selvangivelsen og andre oppgaver inneholder så fullstendige opplysninger som styret kan gi. Opplysningene skal være gitt etter beste skjønn og overbevisning, og styret skal ikke kjenne til noen punkter som er uriktige, jf ligningsloven § 4-5 tredje og fjerde ledd.

I selskaper hvor ledelsen og styret er atskilt, har ledelsen ansvaret for den daglige driften og utarbeidelsen av regnskapet. Ledelsen har derfor rapporteringsplikt til styret etter aksjeloven § 6-15. Den innebærer at daglig leder må gi styret informasjon om selskapets virksomhet, stilling og resultatutvikling minst hver fjerde måned, og styret kan til en hver tid kreve nærmere redegjørelse om bestemte saker.

Regnskapsloven gir en definisjon av hvilke selskaper som er regnskapspliktige, og blant disse er aksjeselskaper, jf. rskl § 1-2 første ledd. Selv om små aksjeselskaper nå kan velge bort revisor, må de likevel utarbeide årsregnskap og årsberetning i samsvar med regnskapsloven, jf. rskl § 3-1. Årsregnskapet skal for små foretak inneholde resultatregnskap, balanse og noteopplysninger, jf. rskl § 3-2.

Når et selskap skal utarbeide regnskap, kan prosessen deles inn i tre hovedaktiviteter. Den første hovedaktiviteten er innsamling og registrering av de økonomiske dataene selskapet produserer gjennom året. Så må selskapet behandle, vurdere og analysere dataene med mål om å gi relevant informasjon for styring og kontroll. Til sist kommuniserer selskapet den økonomiske informasjonen til regnskapsbrukerne og beslutningstagerne (Kristoffersen, 2006).

Figur 3. «Regnskapet som et informasjonssystem» Kristoffersen, 2006 s.21,

Når regnskapsbrukerne mottar regnskapet, bruker de informasjonen det gir til å utarbeide en finansiell diagnose av selskapet. Blant annet kan de utarbeide nøkkeltall som regnskapsbrukerne kan bruke for å vurdere selskapets utvikling eller sammenligne selskapet med andre bedrifter. Eksempler på nøkkeltall er rentabilitet, en lønnsomhetsindikator som viser avkastningen en bedrift har på kapitalen, og soliditet, en indikator for hvor godt en bedrift tåler tap. Forskjellige brukere vil ha forskjellige behov. Kreditorer vil være opptatt av at selskapet har god soliditet, mens for mulige investorer vil det være viktig at selskapet er lønnsomt.

Regnskapsbrukerne kan velge om de vil analysere de økonomiske dataene selv eller bruke eksterne aktører til jobben. Eksterne aktører er ofte kredittopplysningsfirmaer som utarbeider selskapsprofiler hvor de blant annet har utarbeidet en konkurssannsynlighet, likviditet og soliditet, i tillegg til informasjon om betalingsanmerkninger og pant. Uansett om regnskapsbrukerne velger å analysere de økonomiske dataene selv eller bruke en uavhengig tredjepart, vil ureviderte regnskaper gi et mer usikkert grunnlag for analysering fordi de ikke har gjennomgått en ekstern kontroll.

2.1.4 Regnskapsmanipulasjon

I 2008 ble det nedsatt et lovutvalg for å vurdere tiltak mot finansiell manipulasjon. De la til grunn at finansiell informasjon hovedsakelig er regnskapsinformasjon, og utredningen fokuserte derfor på tiltak mot regnskapsmanipulasjon. Manipulasjon blir definert som en type mislighet som fører til feil i regnskapsinformasjonen, enten direkte eller indirekte. Utvalget var tilbakeholdent med å foreslå regelendringer, og kom med tiltak som heller ville gi ledelsen insentiver og bedre muligheten deres til å utøve en kontrollfunksjon. Felles for tiltakene var at de ansvarliggjorde styret og fremhevet viktigheten med den interne kontrollen. I 2010 kom en proposisjon fra Finansdepartementet som innførte fritak i revisjonsplikten for små aksjeselskaper. Dermed ble den eksterne kontrollen av regnskapet fjernet og alt ansvaret for regnskapsavleggingen ligger nå på styret for selskaper som velger bort revisor. Når selskapene skal utarbeide regnskapet og kontrollere seg selv, er det naturlig å tro at det vil svekke regnskapets pålitelighet.

En av årsakene til dette er at regnskapsreglene åpner opp for skjønnsmessige vurderinger av estimater som ligger til grunn for tall i regnskapet. Når regnskapet utarbeides finnes det insentiver for regnskapsavleggeren å tilpasse regnskapet i sin favør. Uten en ekstern kontroll vet ikke regnskapsbrukeren om regnskapsprodusenten har utnyttet denne muligheten. Tilpasningen kan gjøres på to måter, de regnskapsmessige tilpasningene kan ligge innenfor god regnskapsskikk eller utenfor god regnskapsskikk (NOU 2008:16). Estimater som vurderes skjønnsmessig er blant annet avsetning til usikre forpliktelser og estimater på virkelig verdi for eiendeler og forpliktelser når det ikke finnes noen observerbar markedsverdi (Stenheim, 2012). I disse tilfellene kan regnskapsprodusenten, bevisst eller ubevisst, ønske å fremstille estimatene mest mulig fordelaktig. Han kan overvurdere den virkelige verdien eller undervurdere de usikre forpliktelsene, og selv om vurderingene ligger innenfor regelverket gir ikke lenger regnskapet et riktig bilde av selskapets realøkonomi. Dette kalles resultatstyring eller *earnings management*. I tillegg vil regnskapsmanipuleringer kunne resultere i såkalt *adverse selection*, hvor selskaper har dårligere ledere lengre enn hva som er bra fordi lederne skjuler uheldige disposisjoner gjennom manipulering av regnskapet.

Regnskapsmessige tilpasninger som ligger utenfor god regnskapsskikk er en form for økonomisk kriminalitet. De benyttes ofte som ledd i kriminalitet eller for å skjule andre former for økonomisk kriminalitet, blant annet økonomisk utroskap, forbrytelser i gjeldsforhold, korrupsjon, hvitvasking, skatte- og avgiftsunndragelse og bedragerier. Det finnes flere forskjellige typer regnskapsovertredelser. Blant annet kan et selskap totalt eller

delvis unnlate å føre regnskap eller transaksjonstyper (f.eks. inntekter), eller ha manglende eller villedende dokumentasjon av bokførte transaksjoner. Når bedrifter ikke lenger har revisjonsplikt, kan dette føre til flere regnskapsovertredelser, fordi revisor ikke lenger kontrollerer regnskapet (Trusselvurdering – økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet 2013 – 2014, 2013).

Det er to måter å redusere informasjonsasymmetri på: *insentiver* og *kontroll*. Insentiver kan brukes for å sammenstille selskapenes og regnskapsbrukernes interesser. Problemet med insentiver er at det åpner opp for *moral hazard*, hvor selskapene utnytter at regnskapsbrukerne har mindre informasjon og overbeviser dem om at regnskapet gir et riktig bilde av selskapets økonomi når det ikke gjør det. Fordi det er vanskelig å sikre seg mot at regnskapsprodusenten utnytter informasjonsasymmetrien er regnskapsproduksjonen grundig regulert i lover og regnskapsstandarder, og det stilles strenge krav til utøvelse av revisjon (Stenheim, 2007).

2.2 Revisjon

Dette kapitlet gir en oversikt over hva revisjon innebærer, og hvordan det reduserer informasjonsasymmetri mellom regnskapsbrukerne og regnskapsprodusenten.

2.2.1 Revisjonens innhold

«Revisors hovedoppgave er å skaffe seg betryggende sikkerhet for at årsregnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon.» NOU 2008:12 s.39

Hovedoppgaven til revisor er å vurdere om regnskapet er utarbeidet og fastsatt i samsvar med lov og forskrifter, og om ledelsen har sørget for en oversiktlig og ordentlig registrering og dokumentasjon av regnskapsopplysninger i samsvar med lov og forskrifter. Videre skal han vurdere om opplysningene i årsberetningen, forutsetningen om fortsatt drift, og forslaget til anvendelse av overskudd eller dekning av tap er i samsvar med lov og forskrifter, og om opplysningene er konsistente med årsregnskapet, jf. revisorloven § 5-1 første ledd.

Revisor skal se om selskapet har ordnet formuesforvaltningen på en betryggende måte og med forsvarlig kontroll. Han skal bidra til å forebygge og avdekke misligheter og feil, og skal utføre revisjonen etter beste skjønn og i samsvar med god revisjonsskikk (revisorloven §§ 5-1 og 5-2).

Etter revisjonen skal revisor avgi en revisjonsberetning hvor han bekrefter at revisjonen er utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk. Hvis han finner mangler i regnskapet så skal det angis i revisjonsberetningen, jf. revisorloven § 5-6. Denne revisjonsberetningen vil kunne være viktig for bedrifter som vil bekrefte for regnskapsbrukerne sine at de har utarbeidet regnskapet etter gjeldende lover og regler, og at regnskapet gir et rettvise bilde av selskapets realøkonomi.

En viktig del av revisors jobb er å samle inn revisorbevis, som er bevis på at den interne kontrollen i selskapet fungerer etter forutsetningene. Revisorbevis innebærer også at revisor sjekker at regnskapstallene og andre opplysninger i regnskapet er riktig, blant annet ved å hente inn eksterne bekreftelser, sjekke bilag og diskutere med selskapet (Gulden, 2006). Revisor sjekker blant annet kundefordringer og varelageret, slik at han kan bekrefte de faktiske verdiene i regnskapet. For å sette det på spissen kan man si at forskjellen på en regnskapsfører og en revisor er at en regnskapsfører sikrer at alle bilag er ført korrekt, men en revisor sikrer at alle bilagene er tatt med og at ingen er gjemt unna.

Viktigheten av at revisor skaffer revisorbevis ble tydeliggjort gjennom Kraft & Kulturskandalen i Sverige, og det påfølgende søksmålet på 1,5 milliarder norske kroner mot revisjonsselskapet Grant Thornton. Troms Krafts påstand var at revisorselskapet Grant Thornton hadde godkjent regnskapet til selskapet Kraft & Kultur uten å sjekke de faktiske forhold. Dermed mente Troms Kraft at selskapet ble fremstilt som lønnsomt når det faktisk var insolvent, som førte til at Troms Kraft foretok investeringer på feil grunnlag som resulterte i et stort tap for Troms Kraft. Per dags dato har det ikke falt dom i saken. Den samme problemstillingen gjaldt for Sponsor Service-saken, hvor to revisorer ble dømt for ikke å ha oppdaget at ikke-reelle inntekter var ført opp i selskapets regnskap.

2.2.2 Revisjon som virkemiddel mot informasjonsasymmetri

«Revisors rolle er å gi en uavhengig og objektiv bekreftelse som gjør at brukerne av regnskapet kan stole på at årsregnskapet ikke inneholder vesentlige feil.» NOU 2008:12 s. 36

Det er, som diskutert tidligere, en informasjonsasymmetri mellom regnskapsprodusenten og regnskapsbrukerne. Revisjon er et kontrolltiltak som brukes for å begrense informasjonsasymmetrien som oppstår ved at regnskapet blir bekreftet av en uavhengig part. Revisor bekrefter at regnskapet er avlagt etter gjeldende lover og regler, og at det ikke inneholder vesentlige feil. Revisor utgjør en ekstern kontroll av regnskapet, som gjøres i tillegg til den interne kontrollen styret i selskapet selv skal gjennomføre.

Ekstern revisjon består i at en person med høy økonomisk kompetanse som er uavhengig av og som ikke har særinteresser i foretaket, går inn i foretaket og gjennomfører en granskning av den informasjonen foretaket gir til omverdenen, og attesterer ovenfor allmennheten at informasjonen etter vedkommendes mening er uten vesentlige feil. Gulden, 2006, s. 17

Gjennom revisjonen skal revisor ivareta behovet til ulike regnskapsbrukere, og fungerer dermed som allmennhetens tillitsperson (NOU 2008:12). Det er vanskelig å si hvor effektive revisors kontroller er, og om de reduserer informasjonsasymmetri. En mulighet er å se på hvor ofte de korrigerer i regnskapet. Undersøkelser som har blitt gjort i forkant av endringen i revisjonsplikten, har gitt forskjellige resultater. En undersøkelse gjennomført av NHO fra 2008 viste at revisor korrigerer årsresultatet i 20 prosent av selskapene (NOU 2008:12, s.80). I en undersøkelse fra Revisorforeningen i 2010 kom det frem at revisorene måtte korrigere skatterapportering, lønnsinnberetning eller andre regnskapsposter i syv av ti selskaper i 2009, dette til tross for at 72 prosent hadde ekstern regnskapsfører (Revisorforeningen, 2010).

Selv om resultatene varierer, kommer det frem at revisor korrigerer regnskaper til selskaper både med og uten ekstern regnskapsfører. Dermed er revisjon med på å sikre påliteligheten til regnskapene, fordi han er med på å øke sannsynligheten for at regnskapet gir et rettvise bilde av selskapets økonomiske situasjon.

2.3 Argumenter fra NOU 2008:12 og Prop.51L

Revisjonspliktutvalget ble oppnevnt ved kongelig resolusjon i 2007 for å utrede unntak i revisjonsplikten for små aksjeselskaper. Utvalget besto av representanter fra Universitetet i Bergen, NHH, Kredittilsynet, LO, DnR, NHO, Skattedirektoratet, NARF, FNH, HSH (nå Virke) og Justisdepartementet. Revisjonspliktutvalget presenterte sine anbefalinger i NOU 2008:12 «Revisjonsplikten for små aksjeselskaper». I argumentene til NOU 2008:12 hadde Revisjonspliktutvalget delte oppfatninger på mange av punktene, og videre i oppgaven vil utvalget bli omtalt som *flertallet* og *mindretallet*. Der hvor revisjonspliktutvalgets flertall og mindretall var enige, vil de bli omtalt som *revisjonspliktutvalget*.

Flertallet i NOU 2008:12 konkluderte med at det ikke burde innføres fritak fra revisjonsplikten fordi selskapene selv har nytte av revisjonen og transaksjonskostnadene kom til å øke. I tillegg argumenterte de med at den besparelsen små aksjeselskaper ville oppnå ved opphevelse i revisjonsplikten, ikke var tilstrekkelig til å oppveie for ulempene endringen ville medføre for samfunnsinteressene og kreditorene. Mindretallet konkluderte med at revisjonsplikten burde oppheves. De argumentert blant annet for at selskapene selv burde kunne vurdere nytten av revisjon og kjøpe inn revisjon om de fant det hensiktsmessig.

Finansdepartementet ga ut sin anbefaling i Prop. 51L ”Endringer i revisorloven og enkelte andre lover (unntak fra revisjonsplikt for små aksjeselskaper)”. Proposisjonen inneholdt høringsinstansenes innspill, hvorav flertallet av høringsinstansene var mot fritak. De la vekt på viktigheten av korrekt skatte- og avgiftsberegning og forebygging og avdekking av økonomisk kriminalitet. Selv om både revisjonspliktutvalget og høringsinstansene var i mot, gikk Finansdepartementet inn for et fritak i revisjonsplikten. Ut fra en samlet vurdering, der departementet la særlig vekt på hensynet til forenkling, sannsynlige samfunnsøkonomiske nettogevinster samt internasjonal tilpasning, konkluderte de med at det var grunnlag for å lempe på revisjonsplikten for de minste foretakene. De argumenterte med at de minste selskapene ble utsatt for en uforholdsmessig høy kostnad ved revisjonsplikt sett i forhold til omsetning og skattbar inntekt.

2.3.1 Kreditorer

”Reviderte regnskaper vil kunne være en viktig del av kreditors grunnlag for å vurdere hvilken risiko kredittgivning er forbundet med.” NOU 2008:12 s.58.

Revisjonspliktutvalget trakk frem at revisjon er nyttig for kreditorer når de skal vurdere risikoen ved å gi kreditt til et selskap, og dermed hvilke vilkår kreditorene vil stille for å sikre seg mot risiko. Utvalget pekte også på at revisjon gjør at kreditorer i større grad kan sikre seg mot tap og luke ut useriøse selskaper, ved at revisor etter revisorloven § 7-1 plikter å trekke seg fra oppdraget dersom han har avdekket og påpekt vesentlige brudd på lov eller forskrifter, og selskapet ikke har gjort nødvendige tiltak for å rette på forholdene. Dersom selskapet ikke finner en ny revisor, blir selskapet tvangsavviklet (NOU 2008:12, s. 59). Det ble trukket frem at selv om regnskapene gir et riktig bilde av den økonomiske situasjonen i selskapet når regnskapet avlegges, så kan mye endre seg fra regnskapet er avlagt til det benyttes av kreditorene.

Finansdepartementet vurderte reviderte regnskaper som viktige for kreditors risikovurdering. De var imidlertid enig med revisjonspliktutvalget i at selv om regnskapet ga et korrekt bilde av selskapets økonomiske stilling da det ble avgitt, kan dette fort endre seg. Nyttens av selv de siste regnskapene vil kunne være liten når det har gått tid siden regnskapsavleggelsen. Finansdepartementet konkluderte dermed med at hensynet til kreditorer samlet sett ikke forsvarer lovpliktig revisjon for små aksjeselskaper.

Dersom kreditorene oppfatter at små aksjeselskaper fremstår som en mer risikabel kundegruppe dersom de har valgt bort revisor, så kan det føre til at det blir vanskeligere for disse selskapene å få innvilget kreditt. Det kan være de ikke lenger får kreditt hos noen kreditorer, eller at transaksjonskostnadene øker. For selskaper som er avhengig av kreditt vil dette dermed kunne være et tungtveiende argument.

Banker

Banker og andre finansinstitusjoner kan stille krav om reviderte regnskaper når de skal vurdere søknader om lån og kreditt, og det vil kunne stilles andre vilkår som garantier og pant. Om selskapet ikke kan eller vil revidere regnskapene, for eksempel i etableringsfasen, så kan banken bygge kredittvurderingen på andre forhold. Videre kan bankene og andre finansinstitusjoner avstå fra å gi kreditt eller kompensere for risikoen gjennom rentevilkårene dersom de ikke er komfortable med kredittrisikoen fordi selskapet ikke har reviderte regnskaper (NOU 2008:12).

Revisjonspliktutvalget trakk frem at en mulig konsekvens av revisjonsfritaket var at små aksjeselskaper ville finne det vanskeligere å få kreditt eller at kreditten ville bli dyrere.

”Et unntak fra revisjonsplikten for små aksjeselskaper vil derfor ha negative konsekvenser for tilgangen til og prisingen av kreditt for denne type selskaper.”
NOU 2008:12 s.74.

Mindretallet viste til en NHO-undersøkelse (NOU 2008:12, s.78) som viste at 40 prosent av små aksjeselskaper hadde lån hos kredittinstitusjoner. De argumenterte for at det ikke ville være riktig å begrunne revisjonsplikt av hensyn til bankene når 60 prosent av selskapene ikke hadde lån hos kredittinstitusjoner. Videre mente de at reviderte regnskap er en attestasjon av historiske tall, og at banker ofte vil sikre seg på andre måter, for eksempel med pantesikkerhet i selskapets eiendeler.

«Mindre gunstige lånebetingelser for selskaper med ureviderte regnskaper vil uansett, i følge FNH, spise opp det de aktuelle foretakene sparer ved ikke å betale for revisjon. Betydelig færre enn de 70 pst. som i NHOs undersøkelse sier de vil avstå fra revisjon vil faktisk avstå fra revisjon på grunn av krav om reviderte regnskaper fra kreditorer, i følge FNH.» Prop. 51L, s. 30.

Finansdepartementet påpekte at banker fortsatt vil kunne kreve reviderte regnskaper for å yte kreditt, og at en eventuell økt risiko ved ureviderte regnskaper vil kunne reflekteres i betingelsene til banken. En konsekvens av dette er at det kan bli dyrere for aksjeselskaper, og det vil kunne gi selskapene økonomiske insentiver til å beholde revisor (Prop. 51L s. 37). Samlet sett mente Finansdepartementet at hensynet til kreditorer ikke kunne forsvare revisjonsplikten for små aksjeselskaper.

For aksjeselskaper som vurderer å velge bort revisor vil det kunne være et tungtveiende argument om det vil bli dyrere eller vanskeligere å få lån hos kredittinstitusjoner. Derfor er det sentralt å undersøke om bankene krever reviderte regnskaper av sine kunder så lenge det innvilgede lånet løper, og om bankene krever noen form for kompensasjon dersom de gir lån til selskaper som har valgt bort revisor. Et annet spørsmål er om bankene benytter seg av kredittopplysningsfirmaer for å vurdere om aksjeselskapene er kredittverdige. Dersom kredittopplysningsfirmaene gir lavere kredittrating til selskaper uten revisor, vil det kunne gjøre at selskapene får høyere transaksjonskostnader fordi de fremstår som mer risikable.

Leverandører

Revisjonspliktutvalget påpekte at det var lite realistisk at leverandører vil avstå fra å gi kreditt til selskaper som har valgt bort revisor, men at leverandørene heller vil vektlegge betalingserfaringer med selskapet eller kreve sikkerhet gjennom salgspant. Leverandører kan kompensere for den økte risikoen ved å øke vederlaget eller renten, men fordi det kan være vanskelig å beregne hvor mye mer risikoen har økt vil dette sannsynligvis ikke være aktuelt. Utvalget antok at forhold som leverandørens profesjonalitet, bransjepraksis og konkurransesituasjon vil ha betydning for deres evne og vilje til å iverksette tiltak for å møte den økte kredittrisikoen som kan oppstå dersom små aksjeselskaper kan velge bort revisor (NOU 2008:12).

Det er grunn til å tro at en del leverandører ikke bruker regnskapet for å gjøre egne analyser av et aksjeselskaps betalingsdyktighet. En årsak til dette kan være at de mangler kunnskaper om hvordan de kan analysere regnskaper. En undersøkelse fra 2008 (NOU 2008:12 s.60) viste at de fleste leverandører som foretar kontroll av kunder som ikke har revisor, nøyer seg med å innhente kredittopplysninger om kunden. Fordelen med kredittopplysningsfirmaer er at de sitter på et bedre datagrunnlag enn det som kommer fra bare regnskapet, siden de blant annet har oversikt over betalingsanmerkninger. Kredittopplysningsfirmaene kan på sin side være interessert i reviderte regnskaper, fordi disse sannsynligvis kan gi informasjon av bedre kvalitet enn det man vil få fra ureviderte regnskaper.

Mindretallet argumenterte med at regnskapstallene i Brønnøysund er ikke ferske nok til at leverandørene vil basere seg på disse alene. For de mindre og kortsiktige kreditorene er som regel likviditetssituasjonen og kontantstrømmen hos kunden det viktigste, det samme er informasjon om betalingsanmerkninger og andre typer kredittopplysninger. Mindretallet påpekte videre at leverandøren kan sikre seg med salgspant, noe som kan være spesielt relevant i bransjer med mange konkurser og hvor livssyklusene på selskapene kan være kort. Når det gjelder argumentet om at kredittopplysningsfirmaene baserer seg på reviderte regnskaper, mente mindretallet at regnskapsplikten ville føre til at mange ville sette opp regnskapet med bistand fra en autorisert regnskapsfører. Dermed mente de at dette ikke var et tungtveiende argument for å beholde revisjonsplikten.

Finansdepartementet stilte spørsmål ved i hvilken grad leverandører benytter seg av regnskapet og revisjonsberetningen, og mente at terskelen for å kreve reviderte regnskaper måtte antas å være lav.

For mange aksjeselskaper som vurderer å velge bort revisor vil et tungtveiende argument være hvilke konsekvenser valget medfører hos deres leverandører. Konsekvensene kan være at leverandørene ikke lenger er villige til å gi selskapene kreditt, eller at de øker transaksjonskostnadene. Det kan også være at leverandørene heller legger vekt på andre faktorer som betalingserfaringer med selskapet og sikkerhet selskapet kan tilby.

2.3.2 Samfunnet

Revisjonspliktutvalget la vekt på at revisjonsplikten har en viktig samfunnsmessig funksjon. Revisor bidrar til å ivareta samfunnets behov for innsyn og kontroll, og til en effektiv ressursallokering.

”Revisjon sikrer at foretaket selv og de ulike regnskapsbrukerne kan ha tillit til at regnskapet er pålitelig, at skatte- og avgiftsregler og andre regler følges, samt at virksomheten har en ordnet forretningsførsel og betryggende formuesforvaltning.”
NOU 2008:12 s.72.

Fordi regnskapet er kvalitetssikret av revisor bidrar revisjonsplikten til en generell trygghet for regnskapsbrukerne. Revisor vil kunne være en viktig veileder og bistandsyter for foretak som mangler egen kompetanse, og han vil kunne hjelpe dem på områder som skatt, regnskap, juss og generell bedriftsøkonomi. I tillegg skal han være en uavhengig og objektiv part, og har dermed en viktig samfunnsmessig funksjon (NOU 2008:12, s.72).

I Prop.51L uttalte DNR, Skattedirektoratet og Skatterevisorenes Forening at kontrollsystemet i Norge er basert på revisjonsplikt og lav bokettersynsfrekvens, samt revisors sentrale rolle i forbindelse med attestasjon av oppgaver ovenfor det offentlige. Etter opphevelsen av revisjonsplikten for små aksjeselskaper mister regnskapet revisors kontroll og står igjen med bokettersyn. Dette innebærer i praksis ingen kontroll av regnskapet av en uavhengig part, fordi det går gjennomsnittlig 80–90 år mellom hver gang et selskap i Norge får annen skattekontroll enn den kontrollen revisor utgjør (Frykter mer snusk, 2010).

Skattekontroll

Revisjonspliktutvalget argumenterte for at en opphevelse av revisjonsplikten vil svekke påliteligheten av næringsoppgaven og kontrolloppstillingen.

«Flertallet finner i denne forbindelse grunn til å fremheve skattemyndighetenes erfaring med at det foreligger færre feil i aksjeselskaper, sammenlignet med andre foretaksformer som i begrenset grad er underlagt revisjonsplikt.» NOU 2008:12, s.73.

Det ble påpekt at med mindre bortfallet av revisjonsplikten kompenseres ved å tilføre skatte- og avgiftsmyndighetene økte kontrollressurser, så er det sannsynlig at den reduserte oppgavekvaliteten vil medføre lavere skatte- og avgiftsinngang til stat og kommuner. En opphevelse kan også øke omfanget av skatte- og avgiftsunndragelser, spesielt for bedrifter som ikke bruker autorisert regnskapsfører. Utvalget trakk frem at skattemyndighetene vil

miste verdifull informasjon om hvilke selskaper som leverer mangelfulle oppgaver eller som har vesentlige bokføringsbrudd. (NOU 2008:12).

Mindretallet la og til grunn at opphevelsen av revisjonsplikten for små aksjeselskaper isolert sett ville føre til en svekkelse i kvaliteten på skatte- og avgiftsgrunnlaget. De argumenterte med at disse konsekvensene burde kunne motvirkes ved andre tiltak, spesielt bruken av autoriserte regnskapsførere. Mindretallet viste til en undersøkelse gjennomført av NHO som viste at revisor bare korrigerer årsregnskapene i 20 prosent av selskapene, og at det er notene de korrigerer hyppigst (NOU 2008:12, s.80). De mente videre at selv om revisor avdekker skattemessige feil i regnskaper, så er Skatteetatens kontroller betydelig mer effektive enn ordinær finansiell kontroll for å sikre korrekt skatteinngang. Mindretallet viste også til at det skal innføres nye elektroniske løsninger for å forbedre skattemyndighetenes kontrollmuligheter.

Etter departementets vurdering vil et eventuelt bortfall av revisjonsplikten for små aksjeselskaper [...] rent faktisk føre til en svekkelse av kontrollen med skatte- og avgiftsberegningen.» Prop 51L s.36.

Revisor bidrar til å kvalitetssikre grunnlaget for beregning av skatter og avgifter, og Finansdepartementet mente at fraværet av revisor vil gi en svekkelse av kontrollen med skatte- og avgiftsberegningen. De påpekte at for samfunnet som en interessent er det viktig med reviderte regnskaper, fordi regnskapet er grunnlaget for skatte- og avgiftsberegningen. Dersom årsregnskapene ikke stemmer, er det en risiko for at store ressurser ikke blir beskattet og går tapt for samfunnet.

Et sentralt spørsmål når det gjelder skattekontroll er hvordan den er endret etter opphevelsen i revisjonsplikten for små aksjeselskaper. Hvis det er bevilget mer ressurser for å gjennomføre kontroller og om bokettersynsfrekvensen har økt, kan det innebære at kostnadene til ekstern kontroll av regnskapene nå skjer over skatteseddelen. Dersom det er flere kontroller og det er økt bokettersynsfrekvens for aksjeselskaper som har valgt bort revisor, vil dette være en viktig konsekvens for selskapene. Kontroller er ressurskrevende for selskapene, og det vil kunne være et argument mot å velge bort revisor.

Bruk av regnskapsførere har blitt trukket frem som et tiltak som kan sikre at skatte- og avgiftsgrunnlaget blir korrekt. Det er derfor sentralt å undersøke om det er flere aksjeselskaper som benytter seg av regnskapsførere, og om regnskapstjenestene har blitt dyrere for selskapene som har valgt bort revisor.

Økonomisk kriminalitet

Revisjonspliktutvalget påpekte at revisors tilstedeværelse og funksjon i et aksjeselskap bidrar til å forebygge og avdekke økonomisk kriminalitet, og at slik kriminalitet kan ramme samfunnsinteresser. Utvalget trakk frem at revisor har undersøkelses- og rapporteringsplikt ved mistanke om hvitvasking. Dette innebærer at revisor har lov til å bryte taushetsplikten for å underrette politiet dersom det fremkommer noe som gir mistanke om at det har foregått en straffbar handling. Revisjonspliktutvalget trakk også frem at en viktig side av denne typen kriminalitetsbekjempelse er å motvirke uheldig vridning av konkurransevilkårene mellom seriøse og useriøse næringsdrivende, fordi de seriøse betaler korrekte skatter og avgifter. De mente at en opphevelse av revisjonsplikten for små aksjeselskaper må anses som et tilbakeskritt i arbeidet med å bekjempe økonomisk kriminalitet.

Mindretallet påpekte at virksomheter som bedriver økonomisk kriminalitet vil forsøke å holde det utenfor regnskapet, og at det derfor vil være vanskelig for revisor å avdekke det.

Skattemyndighetenes kontrollapparat er bedre egnet for å avdekke økonomisk kriminalitet.

Det ble også stilt spørsmål om revisjonens samfunnsmessige betydning er overdrevet for små aksjeselskaper, fordi det ikke finnes forskning som viser at økonomisk kriminalitet har økt i land som har fjernet revisjonsplikten. Mindretallet trakk frem at frekvensen på bokettersyn må økes. NHH uttrykte en bekymring om at dersom bokettersynsfrekvensen økes, vil dette i realiteten bare flytte kostnadene bort fra selskapene og over på skattebetalerne.

I proposisjonen uttalte Skattedirektoratet at hensynet til skatte- og avgiftskontrollen alene tilsier at revisjonsplikten bør videreføres. DNR uttalte at revisjonsplikten er et av de viktigste tiltakene mot skatteunndragelse og økonomisk kriminalitet, og at det er lav hyppighet på bokettersyn i Norge i forhold til andre land i Europa. NØF argumenterte med at det vil gi feil signal å fjerne revisjonsplikten for små aksjeselskaper, når man er i en situasjon hvor økonomisk kriminalitet har blitt et stort og økende problem for velferdsstaten. Økokrim trakk frem revisors nærhet til selskapet samt hans rolle som uavhengig rapportør, og at hans forklaringer og dokumentasjon vil ofte være viktig bevis i økonomiske straffesaker.

Finansdepartementet var enig i at revisor bidrar til å avdekke og forebygge økonomisk kriminalitet, og trakk spesielt frem at vissheten om at regnskapet skal revideres vil kunne ha en preventiv effekt. Dette hensynet talte mot å oppheve revisjonsplikten, selv om de mente at bruk av autorisert regnskapsfører til en viss grad vil kunne motvirke den negative effekten en opphevelse vil kunne ha.

For små aksjeselskaper som velger bort revisor vil det være av betydning hvordan myndighetene har tilpasset seg bortfallet i revisjonsplikten, blant annet om fravalget medfører flere kontroller. Dersom politiet har flere kontroller mot aksjeselskaper som har valgt bort revisor, så vil dette kunne kreve ressurser fra selskapene og kan være et argument mot å velge bort revisor. Et annet poeng er om myndighetene har merket noen økning i økonomisk kriminalitet hos aksjeselskaper som har valgt bort revisor. Dersom det viser seg at det er tilfellet vil dette kunne gjøre det vanskeligere for aksjeselskapene som driver ærlig, fordi det blir en vridning av konkurransevilkårene.

3. Metode

Dette kapitlet presenterer oppgavens metodiske tilnærming. Kapitlet innledes med en redegjørelse for økonomisk forskning. Deretter forklares oppgavens forskningsprosess, og til sist foretas en evaluering av metoden med hensyn på validitet og reliabilitet.

3.1 Økonomisk forskning

Denne oppgaven vil falle under kategorien bedriftsøkonomisk forskning, som er en underkategori av økonomisk forskning. Økonomisk forskning er all forskning innen det økonomiske fagområdet, og inkluderer makro- og mikroøkonomi.

«Business research is defined as the systematic and subjective process of gathering, recording and analyzing data for aid in making business decisions.» Zikmund, 2000, s.5.

Bedriftsøkonomisk forskning har som mål å forutsi og forklare fenomener. Forskningen innebærer å samle, analysere, tolke og rapportere informasjon slik at beslutningstagere kan bli mer effektive. Bedriftsøkonomisk forskning har et bredt omfang, og det kommer stadig flere fenomener som kan studeres (Hair, 2007).

«Business researchers pursue the "truth" about business phenomena.» Hair, 2007, s.417.

Blant annet ser forskningen på mennesker i deres rolle som ansatte, kunder og ledere, den prøver å forstå systemer eller grupper med mennesker, og den ser på samhandlingen mellom mennesker og systemer (Hair, 2007).

Man kan dele bedriftsøkonomisk forskning inn i to grupper, avhengig av hva som er målet med forskningen. Anvendt bedriftsøkonomisk forskning prøver å løse et spesifikt problem eller besvare en konkret problemstilling, mens grunnleggende bedriftsøkonomisk forskning prøver å forstå et økonomisk fenomen som gjelder for alle bransjer eller for bedriftsøkonomi generelt (Hair, 2007). Denne oppgaven vil være anvendt bedriftsøkonomisk forskning, fordi målet med oppgaven er å prøve å finne svaret på en konkret problemstilling.

3.2 Forskningsprosess

Begrepet *forskningsprosess* viser til hvordan undersøkelsen er organisert, og Johannesen m.fl. (2011) deler denne opp i fire faser.

Forberedelse →	Datainnsamling →	Dataanalyse →	Rapportering →
<ul style="list-style-type: none">• Idè/tema• Problemstilling• Litteraturgjennomgang• Formål• Forskningsdesign	<ul style="list-style-type: none">• Valg av metode• Utvelgelse av informanter/respondenter• Datainnsamling	<ul style="list-style-type: none">• Datareduksjon• Analyse og tolkning	<ul style="list-style-type: none">• Skriftlig rapportering

Figur 4. *Sammendrag av forskningsprosessen.* Basert på Johannesen m.fl. 2011, s.38.

I den første fasen forberedes undersøkelsen ved å definere forskningsspørsmålene, altså hva man ønsker svar på. Så må formålet med undersøkelsen bestemmes og hvordan undersøkelsen skal gjennomføres. I den andre fasen bestemmes hvilken metode som skal brukes for å samle inn data til oppgaven og hvem respondentene skal være, og så samles det inn data. I den tredje fasen må dataene som er samlet inn, tolkes og analyseres. I den fjerde fasen blir resultatene presentert.

Med utgangspunkt i disse fasene vil oppgavens forskningsprosess bli presentert grundigere.

3.2.1 Forberedelse

Dette er den første fasen i forskningsprosessen. I denne fasen skal oppgaven forberedes, som innebærer å finne hvilket tema oppgaven skal fokusere på og hvilken problemstilling den skal besvare. I tillegg skal det bestemmes relevant litteratur og hvilket forskningsdesign som skal brukes.

Tema og problemstilling

Utgangspunktet til denne oppgaven var revisjonsplikt, og etter en samtale med revisor Kai Astor Frøseth ved Ernst & Young, ble vinklingen av problemstillingen å finne ut hvilke konsekvenser opphevelsen i revisjonsplikten har medført for regnskapsprodusenten og regnskapsbrukerne. For å redusere oppgavens omfang, ble problemstillingen begrenset til å utrede om det lønner seg for små aksjeselskaper å velge bort revisor. Dette ble gjort ved å se på hvilke interessenter som har betydning for kostnadsnivået, med utgangspunkt i forarbeidene til bortfallet i revisjonsplikten. Problemstillingen er nærmere beskrevet i oppgavens første kapittel.

Litteraturgjennomgang

Utgangspunktet for oppgaven er forarbeidene til opphevelsen i revisjonsplikten for små aksjeselskaper, hovedsakelig NOU 2008:12 og Prop. 51L. I tillegg er det brukt aktuelle artikler og lærebøker for å finne informasjon om regnskap og revisjon. Se referanselisten for en komplett oversikt.

Formål og forskningsdesign

Formålet til oppgaven er å utrede om det lønner seg for små aksjeselskaper å velge bort revisor. For mange små aksjeselskaper kan den årlige besparelsen i revisorutgifter være av stor betydning. Likevel, dersom det viser seg at selskapene får økte utgifter i form av forhøyede kapitalkostnader eller merarbeid, er det ikke sikkert det vil lønne seg å frasi seg revisor i det totale regnestykket.

Forskningsdesign er hvordan oppgaven organiseres og gjennomføres for å svare på problemstillingen. Forskningsdesign kan deles inn i tre typer: eksplorerende, beskrivende og kausal. Eksplorerende forskningsdesign er passende å bruke når forskningsspørsmålene er vage eller når det er lite teori tilgjengelig. Beskrivende forskningsdesign gir data som kan brukes til å beskrive karakteristikkene til det som undersøkelsen er interessert i, eller skaffe informasjon om et bestemt tema. Kausalt forskningsdesign tester om en endring i faktor X

medfører en tilsvarende endring i faktor Y (Hair, 2007). Denne oppgaven vil ha et beskrivende forskningsdesign.

3.2.2 Datainnsamling

I denne fasen velges hvilken metode oppgaven skal bruke. Det foretas så en utvelgelse av respondenter, og til slutt gjennomføres en datainnsamling.

Metodevalg

«Samfunnsvitenskapelig metode dreier seg om hvordan vi skal gå fram når vi skal hente inn informasjon om virkeligheten, og ikke minst hvordan vi skal analysere hva denne informasjonen forteller oss slik at den gir ny innsikt i samfunnsmessige forhold og prosesser.» Johannessen 2011, s. 455.

Metode deles inn i kvantitativ og kvalitativ metode, og hvilken man bør velge avhenger av hva man ønsker å undersøke. Begge metodene har fordeler og ulemper. En kvalitativ metode innebærer vanligvis observasjoner, intervjuer eller gruppesamtaler. Denne metoden gir data i form av skrevne tekster, lyd eller bilde. Kvalitativ metode gjør at man får mulighet til å gå i dybden på et tema. Ulempen er at kvalitative metoder kan være ressurskrevende, noe som kan gå på bekostning av utvalg (Johannessen, 2011).

En kvantitativ metode innebærer at man får data i form av tall, og det samles vanligvis inn ved hjelp av spørreskjemaer med faste spørsmål og oppgitte svaralternativer (Johannessen, 2011). Fordelen med kvantitativ metode er at den er lite ressurskrevende, slik at man kan bruke et stort utvalg. Ulempen er at man risikerer at spørsmålene er uklare slik at respondentene ikke svarer på det man egentlig undersøker, eller at undersøkelsen får en lav svarprosent.

I denne oppgaven brukes det hovedsakelig kvalitativ metode, fordi den tillater at undersøkelsen går i dybden. Det har blitt foretatt semi-strukturerte intervjuer for å samle inn data fra regnskapsbrukerne som er aktuelle for oppgaven.

«Semi-structured [...] interviews are particularly useful if the research problem refers to a wide-ranging problem area that you as a researcher need to detect and identify the issues relevant to understanding the situation.» Blumberg 2008, s. 265.

Fordelen med semi-strukturerte intervjuer er at spørsmålene utarbeides på forhånd i en intervjuguide (se vedlegg), men likevel er intervjuet er åpent slik at intervjuobjektet får muligheten til å tilføye relevant informasjon. Slike intervjuer tillater også at det stilles oppfølgingsspørsmål. Til sammenligning så vil et strukturert intervju ha utarbeidet alle svarene og svaralternativene på forhånd. Dermed blir det en risiko for at intervjuobjektet ikke finner et passende svaralternativ, og at man går glipp av tilleggsinformasjon intervjuobjektet

har. Intervjusvarene er oppsummert i kapittel 4, og i kapittel 5 brukes svarene for å forsøke å trekke en konklusjon. Det har også blitt brukt regnskapsdata fra tjenesten Proff Forvalt, som gjør det mulig å hente ut data fra utvalgte regnskaper. Disse dataene har jeg brukt for å underbygge resultatene fra intervjuene.

Det skilles mellom primær- og sekundærdata. Primærdata er data som er egenhendig samlet inn, mens sekundærdata er hentet fra andre kilder. I denne oppgaven vil data fra intervjuene med regnskapsbrukerne og regnskapsprodusentene være primærdata, mens regnskapsdata fra Proff Forvalt vil være sekundærdata.

Utvalg

Av praktiske hensyn vil denne oppgaven fokusere på Tromsø, fordi jeg ikke har nok ressurser til å gjennomføre en representativ undersøkelse for hele Norge. Ifølge Skatteetaten er Nordland, Troms og Finnmark den regionen hvor flest nye aksjeselskaper velger bort revisor. Som en mulig forklaring på dette viser Skatteetaten til at det er en mindre andel store selskaper i Nord-Norge, samt at det er lav folketetthet. De viser til undersøkelser som viser at det er vanligere å bruke revisor i store og komplekse selskaper, og at selskaper i områder med lav folketetthet i større grad velger bort revisor (Analysenytt 1/2013). Derfor bør Tromsø være et godt utgangspunkt for datainnsamling, i og med at byen ligger i regionen med størst fravalgsandel blant nyetablerte aksjeselskaper.

Banker

Det er fem banker som er representert i Tromsø som tilbyr lån til bedrifter, og jeg ønsket å intervju representanter for dem alle. Dette viste seg å være mulig for fire av de fem bankene. Tre av bankene ble intervjuet over telefon, mens et av intervjuene ble gjort i et møte i den aktuelle banken. Intervjuobjektene stilling varierte fra daglig leder til rådgivere for bedriftsmarkedet.

Leverandører

For å finne hvilke leverandører det er aktuelt å intervju, legges revisorforeningens oversikt fra 2011 til grunn (Revisorforeningen, 2011). Revisorforeningen har ikke utarbeidet en lignende oversikt for 2012, fordi de er av den oppfatning at det er den samme fordelingen for begge årene.

Oversikten viser at bransjen hvor flest selskaper velger bort revisor er omsetning og utleie av fast eiendom med 21 prosent. Så følger varehandel med 14 prosent, faglig og teknisk tjenesteyting med 13 prosent og bygg- og anleggsbransjen med 11,5 prosent.

For å finne leverandører tas det derfor utgangspunkt i disse bransjene. Disse bransjene er veldig forskjellige og det er vanskelig å velge ut leverandører som leverer til alle bransjene. Derfor ble det valgt ut leverandører som mange bransjer kan tenkes å benytte seg av. Alle intervjuene foregikk over telefon.

To leverandører av byggemateriale ble kontaktet, hvor økonomiansvarlig svarte på spørsmålene hos den ene leverandøren, og daglig leder hos den andre. En utleier av forretningseiendom ble kontaktet, hvor den ansvarlige for utarbeidelse av utleiekontrakter ble intervjuet. En leverandør av tekniske og elektriske installasjoner ble kontaktet, hvor daglig leder ble intervjuet. En leverandør av it-tjenester ble kontaktet, hvor daglig leder ble intervjuet.

Kredittvurdering

For å finne ut om kredittopplysningselskapene har endret praksis etter at revisjonsplikten for små aksjeselskaper ble opphevet, ble en av Norges ledende leverandører av kreditt- og forretningsinformasjon kontaktet.

Skattekontroll

De som har ansvaret for skattekontroll i Norge er Skatteetaten, som er delt opp i regioner. I og med at denne oppgaven har fokus på selskaper i Tromsø, ble Skatt Nord kontaktet for et intervju som ble foretatt over telefon. Skatteetaten er en forvaltningsetat som bygger på lik forvaltning i hele Norge. Dermed vil bare én representant for Skatteetaten bli intervjuet i denne oppgaven. Intervjuobjektet har stilling som spesialrevisor i Skatt Nord.

Politiet

For å få inn data fra de som jobber med økonomisk kriminalitet, ble Troms Politidistrikt kontaktet ettersom de har et eget *Økoteam* bestående av politiadvokater, politirevisorer og etterforskere. En politijurist som jobber i dette teamet svarte på intervju spørsmålene over telefon.

Et annet alternativ ville vært å kontakte Økokrim, men de håndterer store og kompliserte saker på landsbasis. Med tanke på oppgavens fokus på Tromsø, blir det mer naturlig å kontakte de som jobber med lokale saker.

Regnskapsførere

For å få informasjon fra regnskapsførere, ble NARF sine nettsider brukt. Der kan man velge ut autoriserte regnskapsførerkontorer, og til denne oppgaven ble utvalgsriteriene kontorer lokalisert i Tromsø med minst fire ansatte, som gjorde løpende regnskapstjenester for alle bransjer. Bakgrunnen for disse kriteriene var et behov for å redusere antall kontorer.

Utvelgelsen resulterte i ni selskaper. Av disse ni lot fem regnskapskontorer seg intervjuet. Alle intervjuene ble gjort enten med daglig leder eller med en avdelingsleder.

Datainnsamling

Datainnsamlingen fra regnskapsbrukerne ble gjennomført ved at de utvalgte respondentene ble kontaktet for å avtale et intervju, som så ble foretatt enten over telefon, på e-post eller i et møte. Så raskt som mulig etter intervjuet ble notatene skrevet om til et sammendrag slik at ikke viktig informasjon risikerte å bli glemt. Før intervjuene ble intervjuobjektene informert om at svarene kom til å bli anonymisert. Årsaken til at svarene ble anonymisert er et ønske om at det ville føre til større åpenhet i intervjuet, ved at intervjuobjektene ikke følte at de måtte holde igjen i frykt for å si noe de ikke ville ha på trykk.

For å velge ut tall fra Proff Forvalt valgte jeg selskaper i Tromsø kommune som hadde driftsinntekter på under fem millioner kroner, mindre enn 10 ansatte og eiendeler på under 20 millioner kroner. Dette ga totalt 1508 aksjeselskaper som falt inn under terskelverdiene. Av de 1508 aksjeselskapene var det 696 som ikke hadde revisor, og dette gir en fravalgsprosent på 46 prosent. Ifølge tall fra Skatteetaten var andel aktive aksjeselskaper uten revisor ved utgangen av 2012 på landsbasis 32 prosent, og fravalgsprosenten for selskapene funnet gjennom Proff Forvalt ligger dermed over dette. I og med at Skatteetaten har opplyst om at Nord-Norge er den landsdelen med størst fravalg, kan det tenkes at dette er årsaken til at andelen er større. Det kan også være at andelen har økt siden 2012, og at de to fravalgsprosentene lå nærmere hverandre da. Et annet alternativ er at Proff Forvalts utvalgsverktøy ikke har fått med alle små aksjeselskaper som ikke overstiger terskelverdiene. Akkurat hva som er årsaken er det vanskelig å si noe bestemt om, men det er hvertfall pekt på noen mulige forklaringer.

3.2.3 Dataanalyse

I denne fasen foretas en datareduksjon, analyse og drøfting av dataene.

Datareduksjon

”Data reduction involves selecting, simplifying and transforming the data to make them more manageable and understandable.” Hair, 2007, s.419.

Datareduksjon innebærer å velge hvilke data som skal tas med videre i oppgaven, forenkle den og sammenstille dataene slik at de kan analyseres. I denne oppgaven blir primærdataene fra intervjuene med regnskapsbrukerne sortert og presentert i kapittel fire. Når det gjelder dataene som kommer fra intervjuguidene som er brukt på flere intervjuobjekter, banker, regnskapsførere og leverandører, så har deres svar blitt sammenstilt for å enklere kunne sammenligne svarene. Sekundærdataene er hentet inn fra tjenesten Proff Forvalt og er fra perioden 2009 - 2010. Disse dataene kom i Excel-format, og for å kunne redusere de ble de sortert og delt inn i to grupper: selskaper med og uten revisor. Til sist ble gjennomsnittverdiene regnet ut og gjennomsnittsverdiene ble fremstilt i stolpediagrammer. Disse er presentert i kapittel 4.

Analyse og tolkning

Primær- og sekundærdata er *empiri*, data som er samlet inn gjennom en undersøkelse og som forteller noe om hvordan virkeligheten faktisk ser ut. For å analysere og tolke empirien ble den sammenlignet med hva som kom frem i teorien. Drøftingen er presentert i kapittel 5.

3.2.4 Skriftlig rapportering

Empirien og teorien ble drøftet i kapittel 5. Sentrale punkter ble trukket ut og presentert i en konklusjon i samme kapittel. I tillegg ble det også presentert forslag til videre forskning i samme kapittel.

3.3 Validitet og reliabilitet

Validitet og reliabilitet er to viktige begreper når man jobber med undersøkelser, og definisjonene av disse begrepene er hentet fra Jacobsens «Hvordan gjennomføre undersøkelser», 2011.

3.3.1 Validitet

Validitet er et begrep som innebærer at empirien oppgaven bruker er *gyldig* og *relevant*.

Gyldighet innebærer at oppgaven måler det som den var ment å måle og at det den har målt er relevant. Relevans innebærer at resultatene er generaliserbare slik at oppgavens resultater kan overføres til andre. Generell gyldighet og relevans kan deles opp i tre komponenter: *begrepsgyldighet, intern gyldighet og ekstern gyldighet*.

For at en studie skal ha god begrepsgyldighet så har den målt det som det var hensikten at den skulle måle. I denne oppgaven er det viktig at intervjukjemaene inneholder spørsmål som er aktuelle for problemstillingen, og at spørsmålene er bygd opp slik at respondentene faktisk svarer på problemstillingen. Derfor har denne oppgaven tatt utgangspunkt i forarbeidene til opphevelsen, NOU 2008:12 og Prop. 51L. I forarbeidene ble det diskutert mange mulige konsekvenser som kunne følge av bortfallet av revisjonsplikten, og det er disse konsekvensene som har vært grunnlaget for utarbeidelsen av intervjuguidene.

For å kunne si at en studie har god intern gyldighet må konklusjonene som trekkes ha dekning i de innsamlede dataene. Når det gjelder denne oppgaven er det et viktig poeng at det er et begrenset datagrunnlag i og med at det har gått så kort tid siden bortfallet i revisjonsplikten ble gjennomført. Det er kun regnskapene for 2011 som er tilgjengelig som grunnlag for å si noe om hvordan opphevelsen har slått ut. Hadde datagrunnlaget inkludert flere år ville det vært mulig å bruke regnskapstallene som grunnlag for å se trender og utvikling. Denne oppgaven er derfor veldig prematur.

En studie har ekstern gyldighet dersom dens resultater er gyldig i andre sammenhenger. For denne oppgaven vil det være et spørsmål om resultatene fra respondentene som har blitt brukt i oppgaven, vil være gyldig i andre sammenhenger. Blant annet vil oppgaven ha ekstern gyldighet dersom resultatene fra intervjuene med bankene er gyldige for banker andre steder i Norge. Ekstern gyldighet sier i tillegg noe om overførbarhet. Denne oppgaven vil ha overførbarhet dersom resultatene den genererer kan generaliseres til å gjelde i andre sammenhenger.

3.3.2 Reliabilitet

Reliabilitet er et begrep som innebærer at empirien må være pålitelig og troverdig. Det innebærer at oppgavens undersøkelser må være til å stole på, ved at undersøkelsene er gjennomført på en troverdig måte uten åpenbare målefeil. Reliabilitet innebærer at man skal kunne gjøre undersøkelsen på nytt og få de samme resultatene. Derfor har det vært et fokus i denne oppgaven å prøve å stille objektive spørsmål basert på det teoretiske grunnlaget, og gjengi svarene til intervjuene på en mest mulig objektiv måte. Å være helt objektiv er umulig, fordi en undersøkelse alltid vil være farget av den som har gjennomført den.

Denne oppgaven fokuserer på aksjeselskaper i Tromsø, som ligger i landsdelen som har størst fravalgsandel. I følge Skatteetatens egne tall er det regionale forskjeller på hvor mange som velger bort revisor, og de legger til grunn faktorer som folketetthet og andel store selskaper. Dermed kan det være at denne undersøkelsen ville fått andre resultater om den hadde blitt gjort i en annen landsdel. Et annet poeng er at oppgaven fokuserer på Tromsø, som er landsdelens største by. Det er dermed grunn til å tro at folketettheten er tettere her enn ellers i landsdelen, og at det er en større andel store selskaper her.

Dette er på mange måter en prematur oppgave, fordi bortfallet i revisjonsplikten er av ny dato og ettervirkningene av bortfallet har ikke satt seg ennå. Derfor er det ikke sikkert at dersom denne studien ble gjort på nytt at det ville resultere i de samme resultatene. Det har av den grunn vært et fokus å skrive forskningsprosessen så detaljert som mulig for å sikre god reliabilitet. Det er også verdt å merke seg at det er første gang jeg skriver en oppgave av slikt omfang, og det er kanskje noe oppgaven bærer preg av.

Sekundærdataene er hentet fra Proff Forvalt, som baserer seg på årsregnskaper til selskaper. I og med at jeg ikke har valgt ut dataene selv, men basert meg på deres uttrekkstjeneste, er det en mulighet for at utvalget brukt i oppgaven ikke er riktig eller at alle relevante selskaper ikke har kommet med i utvalget.

Når det gjelder utvalg, har det vært begrenset med tilgjengelig tid til å gjennomføre intervjuer. Det gikk med mye tid i starten av skriveprosessen for å finne relevant teori og bestemme oppgavens vinkling. Det medførte at det ikke ble foretatt så mange intervjuer som ønskelig, noe som gikk ut over utvalgets omfang. Oppgaven ville hatt bedre reliabilitet dersom utvalget hadde vært større, fordi det hadde gitt et større datagrunnlag og dermed redusert risikoen for målefeil. I tillegg ville den eksterne gyldigheten vært bedre, fordi et større datagrunnlag i større grad kan overføres til andre områder.

4. Resultater

Her presenteres resultatene fra intervjuene med regnskapsbrukerne. Intervjuguidene som er benyttet ligger som vedlegg.

Skatteetaten

I intervjuet med en representant i Skatteetaten (intervjuobjektet) kom det frem at de på generell basis registrerer at det er flere feil i regnskapene til aksjeselskaper, men at de til nå ikke har vært noe klart skille mellom aksjeselskaper med og uten revisor. Intervjuobjektet tror noe av grunnen til dette kan være at de fleste som valgte bort revisor i 2011 gjorde det sent på året (november/desember), og at det vil komme tydeligere forskjeller i regnskapene for 2012.

Han ble bedt om å vurdere følgende påstand: «Opphevelsen av revisjonsplikten for små aksjeselskaper svekket næringsoppgavens og kontrolloppstillingens pålitelighet.» På en skala fra en til fem, hvor en er i liten grad og fem er i stor grad, vurderte han påstanden til 3. Dette begrunnet han med at det er snakk om små selskaper, og det vil derfor ikke ha så store konsekvenser. Likevel er han enig i at påliteligheten svekkes, fordi næringsoppgaven og kontrolloppstillingen mister en kontroll.

Intervjuobjektet ble spurt om Skatteetaten hadde fått økte kontrollressurser for å kompensere for opphevelsen i revisjonsplikten, og han viste til revidert nasjonalbudsjett for mai 2011 (Prop. 120 S kap. 1618 post 01). Skatteetaten har fått 10 millioner kroner for å styrke arbeidet med veiledning og kontroll av mindre aksjeselskaper. Disse pengene har gått til 30 midlertidige, nye stillinger som frem til 2015 skal jobbe med mindre aksjeselskaper.

I intervjuet kom det frem at små aksjeselskaper ikke er et prioritert område for bokettersyn, fordi selskapene er små og gjennomsnittlig antall ansatte og omsetning er lav. Dermed er heller ikke bokettersynsfrekvensen hyppigere for disse selskapene enn andre. Skatteetaten har i stedet veiledningstjenester rettet mot selskaper som har valgt bort revisor. Når Skatteetaten skal velge ut selskaper som skal kontrolleres, ser de først på bransjer, om selskapene har kontantomsetning og om det er kompliserte selskaper. I noen bransjer kan det være et argument for kontroll dersom en bedrift ikke har revisor. Spesielle bransjer de har fokusert på er restaurantbransjen og snekkere. Bransjer som har kontantomsetning får et større fokus, fordi kontantomsetning skaper muligheter for juks og feil.

Ved en kontroll bruker Skatteetaten først informasjonen de har i systemet sitt. De sjekker regnskapene mot betalte skatter og avgifter og ser om det er korrekt. Hver bransje har

områder de sjekker nøyere. Et fokusområde er inntekt, hvor de sjekker at alt er tatt med, men på grunn av sporbarhet kan dette være vanskelig. For mindre aksjeselskaper er et fokusområde overføringer mellom aksjeselskapet og aksjonærer, fordi aksjonærene ikke klarer å skille selskapet og person som to juridiske objekter. Skatteetaten har også registrert mye problematikk rundt temaet nærstående, hvor avtaler mellom nærstående blant annet skal meldes inn til Brønnøysundregisteret, uten at det har blitt gjort. De har også sett at etter 2006, når utbytte fra aksjeselskapene ble skattbart, tar ikke selskapene ut like mye i utbytte, men gir heller lån til aksjonærene eller tar private utgifter inn i regnskapet.

For å foreta kontrollene har Skatteetaten grupper som spesialiserer seg på ulike områder. Et eksempel er Skattekrim, som blant annet jobber for å avsløre selskaper som driver med fiktiv fakturering. Disse selskapene kan drive i to-tre år, for deretter å bli slettet uten at Skatteetatens systemer klarer å oppdage dem. Skatteetaten får ikke regnskapene til selskaper før seks til ni måneder etter regnskapsårets slutt, og de er dermed hele tiden på etterskudd. På grunn av denne forsinkelsen er skattesystemet bygd på tillit, og når selskapene ikke lenger har revisor blir det vanskeligere å avsløre selskaper som driver med ulovlig virksomhet.

I og med at bokettersyn er en ressurskrevende kontroll er det lite trolig at fremtidige kontroller vil bli mer rettet mot aksjeselskaper uten revisor enn aksjeselskaper med revisor.

Sannsynligvis vil det heller bli flere veiledningskontroller rettet mot selskapene som har valgt bort revisor, og disse kontrollene vil kunne rette seg mot områder som revisor tidligere kontrollerte. Et eksempel er varelageret. Ved en veiledningskontroll vil Skatteetaten først velge ut et kontrollområde, så sende ut brev til aktuelle selskaper om hvilket område de ønsker å sette fokus på og så sjekker de i ettertid.

Intervjuobjektet ble spurt om bruken av ekstern, autorisert regnskapsfører ville kunne ha noe å si for bokettersynsfrekvensen. Han påpekte det er viktig at selskapene har regnskapsfører, fordi det er vanskelig og ressurskrevende å holde seg oppdatert på regelverket. Han pekte også på at bruken av regnskapsførere har økt, bortsett fra i veldig enkle selskaper med få transaksjoner, som for eksempel eiendomsselskaper. Ofte har ikke små selskaper stor nok økonomi til å ha en egen person for å føre regnskap, og dersom selskaper har drift kan regnskapene fort bli kompliserte. Hvis selskapet ikke bruker autoriserte regnskapsførere, vil det kunne gå utover regnskapskvaliteten. Intervjuobjektet har erfart at mange regnskapsførere bruker revisor som en ekstern kontroll på regnskapene, og når et selskap velger bort revisor så blir denne ekstra kontrollen borte.

Intervjuobjektet ble gitt muligheten til å komme med eventuelle kommentarer, og han trakk frem at veldig mye er åpent ennå. Han påpekte at når revisor er borte, så mister selskapene veiledningen han ville kunne gitt blant annet med årsoppgjøret. Intervjuobjektet tror derfor at bruken av regnskapsførere vil øke, fordi det er et komplisert regelverk som det kan være vanskelig å navigere i. Han tror kvaliteten på regnskapene i stor grad vil avhenge av kompetansen til regnskapsførerne, men det er fortsatt mange aksjeselskaper uten ekstern regnskapsfører som skal føre regnskapet selv. Intervjuobjektet trakk også frem en rapport som Skatteetaten skal legge frem i 2014, hvor målet er å måle om regnskapskvaliteten har blitt dårligere hos aksjeselskaper som har valgt bort revisor.

Regnskapskontorer

Intervjuobjektene ved regnskapskontorene ble spurt om de har andre rutiner for små aksjeselskaper uten revisor, heretter kalt *kunder*. Fem av fem svarte ja. For tre av fem innebærer de andre rutinene at det foretas en ekstra intern kontroll av regnskapet. To av fem har større fokus på selve regnskapsføringen, slik at den gjøres grundigere. De har også en ekstra kontroll på vurderinger som revisor vanligvis gjør, som balanseposter. Et av intervjuobjektene forteller at de har større fokus på selve regnskapsføringen, fordi de får større ansvar for regnskapet når regnskapet mister den eksterne kontrollen.

Intervjuobjektene ble spurt om regnskapskontorene bruker mer ressurser på kunder som har valgt bort revisor, sammenlignet med de som har beholdt revisor. De oppga svaret på en skala fra en til fem, hvor en er i liten grad mens fem er i stor grad.

Regnskapkontor	Verdi
Kontor 1	1
Kontor 2	4
Kontor 3	1
Kontor 4	4
Kontor 5	2/3

Tabell 1. Vurdering av ressursbruk

Det kom frem at to av regnskapskontorene i liten grad bruker mer ressurser på kunder som har valgt bort revisor, en bruker i noe grad mer ressurser, mens to bruker i ganske stor grad mer ressurser. Fordi alle regnskapskontorene har andre rutiner for aksjeselskapene uten revisor, er det interessant hvor forskjellig de vurderer hvor mye ressurser de bruker på disse rutinene.

Intervjuobjektene ble også spurt om regnskapstjenestene blir dyrere for kunder som velger bort revisor, sammenlignet med de som har beholdt revisor. De oppga svaret på en skala fra en til fem.

Regnskapskontor	Verdi
Kontor 1	1
Kontor 2	1
Kontor 3	4
Kontor 4	4
Kontor 5	2/3

Tabell 2. Vurdering av prising

To av intervjuobjektene opplyste at regnskapstjenestene i liten grad blir dyrere dersom kunden velger bort revisor, en opplyste at regnskapstjenestene i noen grad blir dyrere, mens to mente at tjenestene blir i ganske stor grad dyrere. Et av intervjuobjektene opplyste at de synes det er vanskelig å kreve mer betalt for regnskapsføringstjenestene fordi de har opplevd å miste kunder til blant annet revisorer, som tilbyr seg å gjøre utarbeidelse av årsregnskapet billigere enn hva de selv kan tilby.

Et av intervjuobjektene opplyste om at dersom en av deres kunder velger bort revisor, så blir regnskapstjenestene opp til 5000 kroner dyrere i året, avhengig av hvor stort og komplisert aksjeselskapet er. Et annet intervjuobjekt opplyste om at den ekstra kontrollen gjør regnskapstjenestene dyrere, men mente at kunden totalt sett ikke må betale mer fordi regnskapsføreren ikke lenger må bruke tid på å bistå revisor med revisjon av årsregnskapet.

Politiet

Intervjuobjektet har ingen formening om revisors tilstedeværelse og funksjon i et aksjeselskap bidrar til å forebygge og avdekke økonomisk kriminalitet, men trekker frem at det er grunn til å tro revisor vil ha en forebyggende funksjon. Når regnskapsprodusenten vet at revisor vil gjennomføre en kontroll av regnskapet hvert år, vil han ha insentiver til å utarbeide regnskapene så korrekt som mulig for å unngå sanksjoner. Intervjuobjektet er av den oppfatning at revisor ikke fokuserer så mye på straffbare aspekter ved regnskapet. Revisor avdekker dermed ikke så mye straffbart, men det de avdekker dreier seg ofte om utroskap i selskapet.

Politiet har ikke registrert noen økning i økonomisk kriminalitet når det gjelder små aksjeselskaper etter at revisjonsplikten ble opphevet. Hovedårsaken til dette er at det er for kort tid siden opphevelsen, i og med at det tar lenger tid før slik økonomisk kriminalitet når

dem. Det er fordi de hovedsakelig får mistanke om selskaper som driver med økonomisk kriminalitet gjennom varsel fra bostyrer etter at et selskap er konkurs. De får også inn anmeldelser, stort sett fra Skatteetaten etter at de har gjennomført bokettersyn. De får også tips. Varsler fra bostyrer og anmeldelser fra Skatteetaten gir et godt grunnlag for videre etterforskning, men politiet har som regel ikke ressurser til å følge opp tips.

På grunn av at politiet har begrensede ressurser og kapasitet, har de ikke større fokus på aksjeselskaper uten revisor enn de som har revisor. Politiet jobber med anmeldelser som kommer inn, de går ikke aktivt ut og kontrollerer slik som Skatteetaten gjør. De er bare to jurister som jobber med økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet i Troms Politidistrikt, og dermed må de begrense hva de jobber med.

Leverandører

Leverandørene ble spurt om de gir kreditt til små aksjeselskaper uten revisor, heretter omtalt som *kunder*, alle svarte ja. Bare en av leverandørene krever kompensasjon for økt risiko dersom kunden som søker om kreditt ikke har revisor. Enten gir de bare ut begrenset kreditt, eller så krever de delvis sikkerhet på beløpet de gir i kreditt til kunden. De ble videre spurt om de bruker regnskapene til kunder som søker om kreditt for å vurdere om de er sikre betalere. En av leverandørene svarte nei, en svarte ja, mens de tre andre bare sjekker regnskapene til nye og ukjente kunder.

Leverandørene ble spurt om de verdsetter betalingserfaring de har med kunden, hvorav fire av fem svarte ja, mens den siste av de intervjuede svarte at det var uten betydning. To av fem intervjuede leverandører vektlegger at kunden kan stille sikkerhet, mens det for tre av fem ikke vektlegges. Leverandørene ble også spurt om det er andre aspekter de vektlegger når de skal vurdere om kunder kan få innvilget kreditt eller ikke, noe som ga forskjellige svar. En av leverandørene hadde som krav at det skulle stilles bankgaranti eller opprettes en depositumskonto som sikkerhet. En annen ber om forskuddsbetaling dersom de er usikre på om kunden er betalingsdyktig. En leverandør går aktivt ut selv og henter kunder, og må derfor i liten grad vurdere nye ukjente kunder. En leverandør ser på historikk, omdømme, rykte og om kunden er kjent eller ukjent.

Tre av fem leverandører bruker kredittopplysningsfirmaer, og en av fem gjør det i større grad etter bortfallet av revisjonsplikten for små aksjeselskaper. For de andre har det ikke vært noen endring. Fire av fem leverandører mener det er en fordel dersom kunden har reviderte regnskaper. To av leverandørene mener kunder uten revisor er en mer risikabel kundegruppe

enn selskaper med revisor. Selv om leverandørene mener det er en fordel at kunden har reviderte regnskaper, så fremstår det som de har andre kriterier for å vurdere om en kunde kan få innvilget kreditt. Betalingserfaring, sikkerhet og omdømme er noe som ble trukket frem i intervjuet.

På eventuelle kommentarer kommer det frem at en av leverandørene har blitt strengere på hvem som får innvilget kreditt siden bortfallet av revisjonsplikten. En av leverandørene som driver med utleie av eiendom, krever egentlig en revisorbekreftelse på omsetning hvert år. Dette har de i liten grad fulgt opp, men det er noe de kommer de å kreve i større grad fremover. I og med at en slik bekreftelse fra revisor kan koste mellom 3000 kr og 4000 kr, vurderer de om det vil være nok med en bekreftelse fra regnskapsfører. De sier at dersom de opplever at det følger større risiko med kunder uten revisor, så kommer de til å endre rutinene sine på disse.

Banker

Bankene ble spurt om de krever reviderte regnskaper hos selskaper som søker om lån hos dem. Tre av de fire bankene som ble intervjuet hadde ikke et absolutt krav om reviderte regnskaper, men opplyste at de vurderer selskapene som en helhet. En av bankene har et absolutt krav om reviderte regnskaper for at bedrifter skal få lån hos dem.

Bankene opererer noe ulikt ovenfor selskapene som ikke har revisor. Bank 1 krever ikke noe mer av selskaper uten revisor, enn de som har revisor. Dermed blir selskapene med og uten revisor vurdert på lik linje. Bank 2 kan kreve kausjon eller driftsuavhengig pant dersom egne analyser gjør at de ikke stoler på selskapets regnskaper eller dersom selskapet er i en risikabel bransje. Bank 3 krever vanligvis kausjon hos selskapene uten revisor, men prismessig skal det være det samme for selskaper med og uten revisor. Bank 4 har ikke svart på dette spørsmålet, fordi de har et absolutt krav om reviderte regnskaper.

Alle bankene ble spurt om de bruker interne systemer eller eksterne kredittopplysningsfirmaer for å vurdere om et selskap kan få lån hos dem. Tre av bankene bruker både interne systemer og eksterne kredittopplysningsfirmaer, mens en av bankene bruker kun eksterne kredittopplysningsfirmaer. Alle bankene benytter seg av de interne systemene og de eksterne kredittopplysningsfirmaene i samme grad som før opphevelsen i revisjonsplikten for små aksjeselskap. Den ene banken opplyser at det interne systemet er bygget på offentlige registre.

Bankene ble bedt om å vurdere om de mente at det var en fordel at selskaper som søker om lån har revisor. På en skala fra en til fem, hvor en er i liten grad og fem i er stor grad, svarte to av bankene fire og to av bankene fem. Bankene ser altså en verdi i at selskaper som søker om lån har revisor. De ble også spurt om de mente selskaper uten revisor er en mer risikabel kundegruppe enn selskaper med revisor. På samme skala som spørsmålet før, svarte tre av bankene tre, mens en av bankene svarte fem.

Kredittvurdering

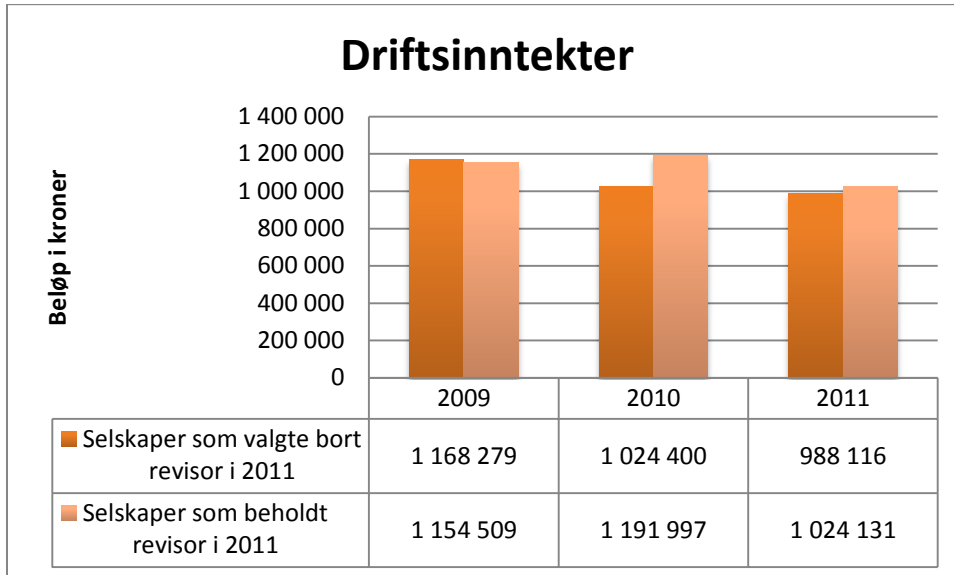
Kredittopplysningsselskapet som ble kontaktet ble spurt om det har endret sine modeller for kredittvurdering etter opphevelsen i revisjonsplikten for små aksjeselskaper, noe det foreløpig ikke har gjort. I Sverige mister små aksjeselskaper den høyeste kredittratingen dersom de velger bort revisor, og det er noe kredittopplysningsselskapet her i Norge har vurdert. Per i dag er ikke dette noe det har gjort i Norge.

Kredittopplysningsselskapet mener det foreløpig ikke har nok statistikk for å si om risikobildet har endret seg etter at revisjonsplikten for små aksjeselskaper ble opphevet. Det vil derfor følge med fremover og vurdere om det skal bygge inn om selskapene har revisor eller ikke i modellene sine når det har fått inn nok data som vil si om det er blitt en endring i risikobildet.

Sekundærdata

Her presenteres dataene hentet fra Proff Forvalt. Alle tall er oppgitt hele beløp.

Driftsinntekter

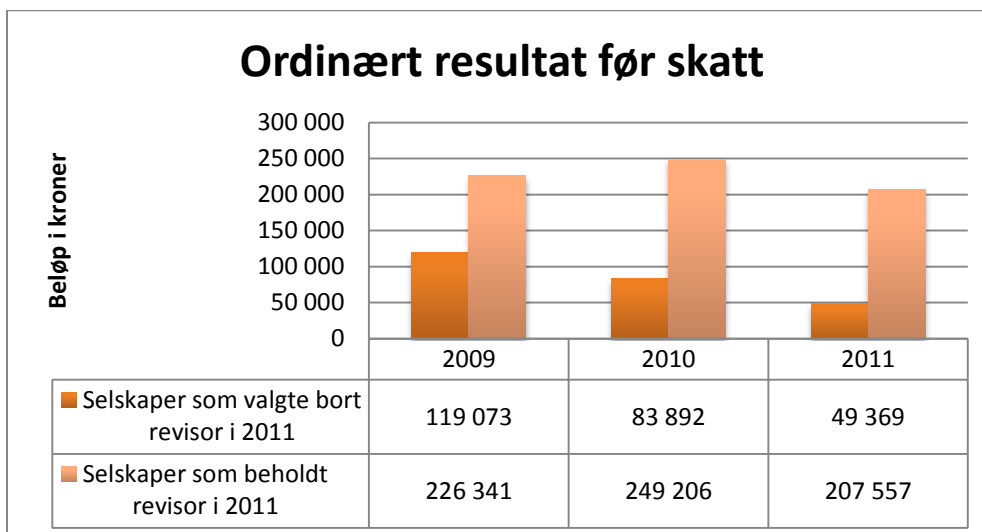

Figur 5. Oversikt over gjennomsnittlige driftsinntekter.

Dette er en oversikt over gjennomsnittlige driftsinntekter for perioden 2009 – 2011.

Aksjeselskapene som valgte bort revisor i 2011 har omtrent samme driftsinntekter som de som valgte å beholde revisor, og det er så lite forskjell at dataene ikke brukes for å trekke noen konklusjoner.

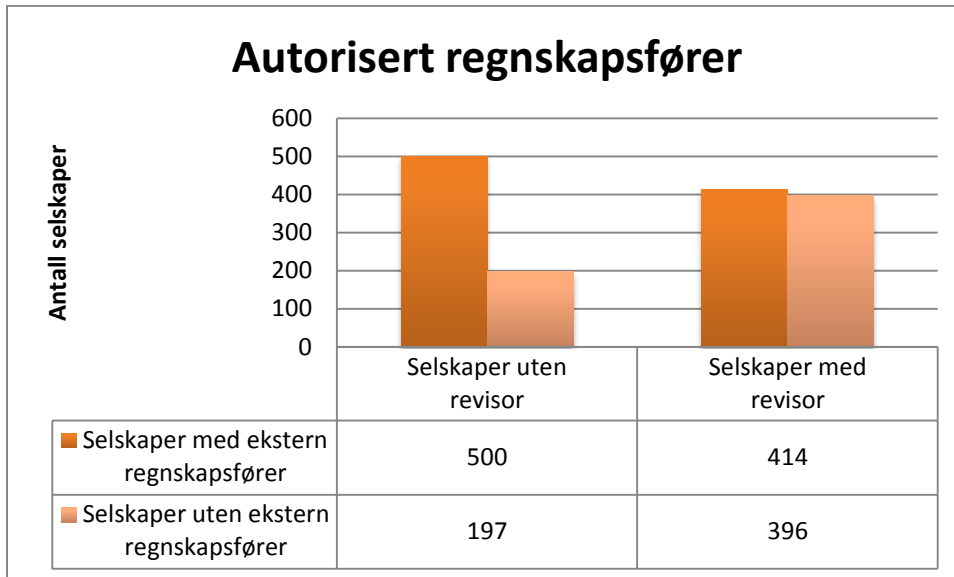
Ordinært resultat før skatt

Figur 6. Oversikt over gjennomsnittlig resultat før skatt.

Her er gjennomsnittlig ordinært resultat før skatt for perioden 2009–2010. Selskapene som har valgt bort revisor har generelt et lavere resultat. Forskjellen i resultat kommer tydeligere frem året de har valgt bort revisor, og selskapene som valgte bort har hatt generelt lavere resultat hele tiden.

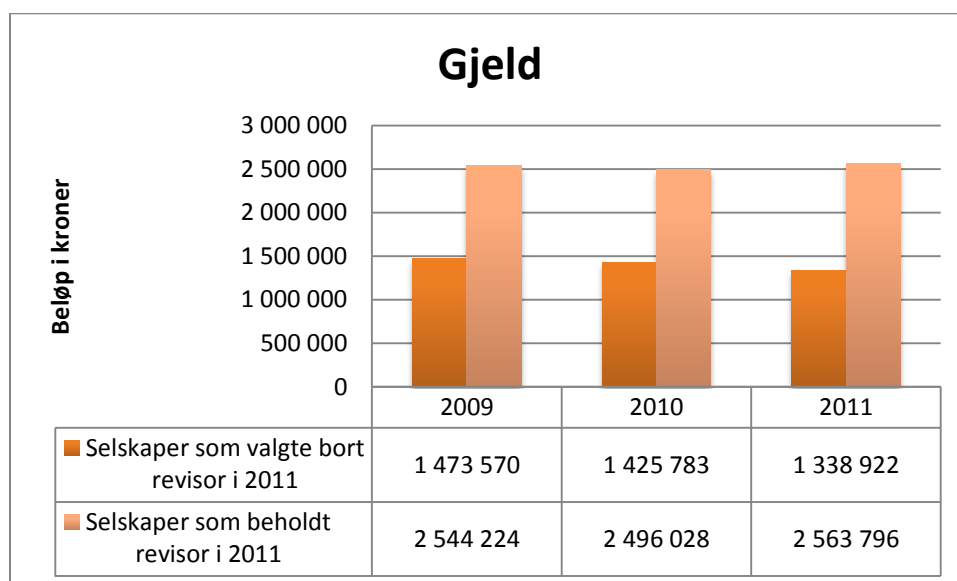
Autorisert regnskapsfører

Figur 7. Oversikt over selskaper med og uten autorisert regnskapsfører.

Dette er en oversikt per 2013 for hvor mange små aksjeselskaper som bruker autorisert regnskapsfører. Det er en markant forskjell på selskaper uten revisor som har regnskapsfører og selskaper med revisor som benytter seg av autorisert regnskapsfører. 71 prosent av selskaper som har valgt bort revisor har autorisert regnskapsfører, mens bare 51 prosent av selskapene som har beholdt revisor har autorisert regnskapsfører.

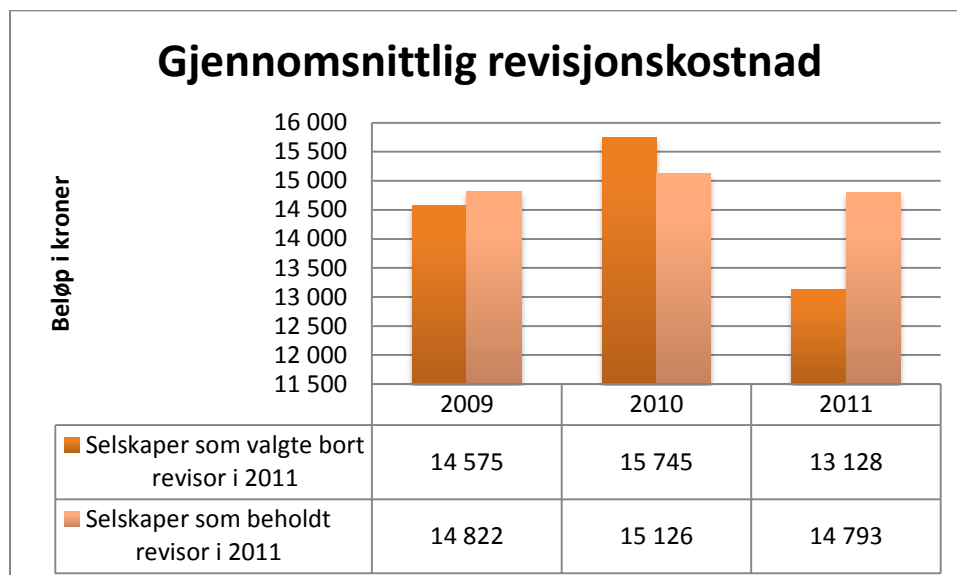
Gjeld

Figur 8. Oversikt over gjennomsnittlig gjeld.

Dette er en oversikt over gjennomsnittlig gjeld for små aksjeselskap, fordelt på selskaper med og uten revisor. Generelt har selskapene som har valgt bort revisor mindre forpliktelser enn selskapene som har valgt bort revisor. Fordelingen har holdt seg forholdsvis stabil i perioden 2009–2011.

Revisjonshonorar

Figur 9. Gjennomsnittlig revisjonskostnad.

Dette er en oversikt over gjennomsnittlig revisjonskostnad i perioden 2009 – 2011. Som det fremkommer av oversikten hadde selskapene som valgte bort revisor i 2011

revisjonskostnader. Det er naturlig å tro at selskapene hadde revisjonskostnader i 2011 selv om de hadde valgt bort revisor fordi dette er en overgangsfase.

5. Oppsummering og konklusjon

I dette kapittelet drøftes først teori og empiri. Så følger oppgavens konklusjon og forslag på videre forskning.

Oppgavens mål var å finne ut om det lønner seg for små aksjeselskaper å velge bort revisor. Det er foretatt en undersøkelse for å finne ut hvilke økonomiske konsekvenser små aksjeselskaper kan vente seg dersom de benytter seg av fritaket i revisjonsplikten. Dette er gjort ved å intervjuer aktuelle brukergrupper for primærdata og hente inn sekundærdata fra tjenesten Proff Forvalt. Konklusjonen er basert på empirien primær- og sekundærdataene har produsert.

5.1 Drøfting av studiens resultater

I dette delkapittelet presenteres en drøfting rundt resultatene fra kapittel 4 mot det som ble trukket frem i forarbeidene til opphevelsen i revisjonsplikten for små aksjeselskaper, fra nå av omtalt som *forarbeidene*, i kapittel 2.

I forarbeidene ble det argumentert for at dersom revisjonsplikten forsvant burde bokettersynsfrekvensen øke for disse selskapene. Det er grunn til å tro at dersom et fravalg av revisor medfører økt kontrollfrekvens, så vil det kunne være et argument mot å velge bort revisor for de små aksjeselskapene fordi bokettersyn kan være ressurskrevende. I intervjuet med Skatteetaten kom det frem at små aksjeselskaper uten revisor ikke er en prioritert gruppe når det gjelder bokettersyn, og det er lite sannsynlig at de blir det i fremtiden fordi de har lav omsetning og få ansatte.

Det fremkommer ingen stor forskjell i driftsinntektene til selskapene med og uten revisor. Derimot var det en markant forskjell i gjennomsnittlig ordinært resultat før skatt, i 2011 var resultatet for selskaper uten revisor 49 369 kroner, mot 207 557 kroner for selskapene som hadde beholdt revisor. Dette sammenfaller med Skatteetatens prioriteringer, for selv om det ikke er stor forskjell i driftsinntektene har selskapene uten revisor lavere skattbart resultat enn selskapene med revisor. Det kan tyde på at det er selskapene med lavest resultat som velger bort revisor, og ut i fra et kost-nytte-perspektiv er det naturlig at dette ikke er en prioritert gruppe.

I stedet for økt bokettersynsfrekvens vil små aksjeselskaper uten revisor få flere veiledningskontroller fra Skatteetaten. Om veiledningskontrollene medfører noen kostnader for selskapene, avhenger av hvor omfattende de er. For noen selskaper kan det tenkes at det

vil kreve en del ressurser, blant annet dersom de må ha ansatte til å forberede besøk fra Skatteetaten.

I forarbeidene ble det uttrykt bekymring for at myndighetene skulle overta den eksterne kontrollen av regnskapene, slik at kostnadene for kontrollene blir flyttet fra selskapene og over på skattebetalerne. Skatteetaten har fått bevilget 10 millioner kroner over statsbudsjettet for å kunne prioritere små aksjeselskaper uten revisor. Disse pengene skal rekke frem til 2015. Om dette er en kostnad som vil bli betalt av samfunnet i fremtiden er altså ikke avgjort per i dag.

Bruk av regnskapsførere ble trukket frem i forarbeidene som et tiltak som kan sikre at skatte- og avgiftsgrunnlaget blir korrekt når regnskapet ikke lenger blir kontrollert av revisor. Siden 2010 har bruken av autoriserte regnskapsførere økt med nesten 10 prosent for små nyetablerte aksjeselskaper. Som det kommer frem i figur 5, bruker 71 prosent av de små aksjeselskapene uten revisor regnskapsfører, mot 51 prosent for selskaper med revisor. Det er altså et markant skille. Det er dermed grunn til å tro at selskapene uten revisor ser en verdi i regnskapstjenestene, fordi så mange velger å benytte seg av disse tjenestene.

I intervjuene med regnskapskontorene kom det frem at de har andre rutiner for selskapene som har valgt bort revisor. Enten i form av en ekstra intern kontroll eller større fokus på vurderinger som tidligere ble gjort av revisor. Flesteparten av de intervjuede kontorene opplyste at dette medfører dyrere regnskapstjenester for selskaper uten revisor. En mulig årsak til at aksjeselskapene benytter seg av regnskapsførere er at det kan være billigere enn å føre regnskapet selv. Videre må aksjeselskapene forholde seg til et komplisert regelverk, og det kan være en betryggelse å ha en autorisert regnskapsfører. Han vil kunne bistå med rådgivning, sikre at selskapet innbetaler korrekte skatter og avgifter, og at det får de fradragene det har krav på.

Skatteetaten har registret at det er regnskapsførere som bruker revisor som en ekstra kontroll av regnskapet. Blant annet opplyste en regnskapsfører om at det var noen aksjeselskaper hun skulle ønske beholdt revisor, fordi da kunne de diskutere vanskelige vurderinger i regnskapet. I tillegg opplyste alle regnskapskontorene at de på et tidspunkt har blitt bedt av revisor om å korrigere regnskapet. Når ikke regnskapene lenger undergår revisors kontroller og han ikke lenger er tilgjengelig for diskusjoner, så er det et spørsmål om det vil påvirke regnskapskvaliteten. Dersom det viser seg at regnskapene til aksjeselskaper uten revisor er av dårligere kvalitet enn til de aksjeselskapene som har revisor, så er det grunn til å tro at blant

annet transaksjonskostnadene for selskapene uten revisor vil øke fordi regnskapene vil fremstå som mindre pålitelig.

Det ble i forarbeidene uttrykt bekymring for at fravær av revisor kan føre til vridning i konkurransevilkårene fordi det kan bli en økning i økonomisk kriminalitet. I intervjuet med politiet kom det frem at det for tidlig å si om det har blitt noen økning i økonomisk kriminalitet i gruppen små aksjeselskaper. Årsaken er at politiet ikke velger ut selskaper til kontroller på samme måte som Skatteetaten, ved at de velger ut stratum som kontrolleres. I stedet kommer aksjeselskaper i politiets søkelys gjennom anmeldelser fra Skatteetaten og ved konkurser, og det vil derfor ta tid før politiet har samlet inn nok data for å kunne bekrefte eventuelle tendenser.

Revisjonspliktutvalget påpekte at det var lite realistisk at leverandører vil avstå fra å gi kreditt til selskaper som har valgt bort revisor. De argumenterte med at leverandører heller vil vektlegge betalingserfaringer, kredittopplysninger og likviditetssituasjonen til selskapet, eller kreve sikkerhet gjennom salgspant. Det ble trukket frem at selv om regnskapene gir et riktig bilde av den økonomiske situasjonen i selskapet når regnskapet avlegges, så kan mye endre seg fra regnskapet er avlagt til det benyttes av kreditorene. Ingen av de intervjuede leverandørene avstår fra å gi kreditt til selskaper uten reviderte regnskaper og det fremstår som de har andre kriterier for å vurdere om en kunde kan få innvilget kreditt. I intervjuene ble betalingserfaring, sikkerhet og omdømme trukket frem. Fordi små nyetablerte selskaper ikke kan basere seg på dette, er det overraskende at hele 66 prosent av disse velger bort revisor. Leverandører står da igjen med et begrenset grunnlag som de kan basere kredittvurderingen på.

Noen av leverandørene opplyste at dersom de i fremtiden opplever at det er større risiko med kunder uten revisor, så kommer de til å endre rutine sine for disse selskapene. Det kan tenkes at en årsak til at leverandørene ikke krever at kundene har revisor i dag, er at det er et fritt marked. Leverandører risikerer at kunden går til en annen leverandør dersom de stiller krav om at kundene skal ha revisor. Det er likevel grunn til å tro at dersom flere leverandører registrerer at det er større risiko med aksjeselskaper uten revisor, så kan markedet endre seg over tid og det kan bli et krav om revisor i fremtiden.

I forarbeidene ble det påpekt at banker og andre finansinstitusjoner kan stille krav om reviderte regnskaper når de skal vurdere søknader om lån og kreditt, og de vil kunne stille andre vilkår som garantier og pant. Det ble argumentert med at dersom lånebetingelsene ble

dårligere for selskaper som velger bort revisor, så vil gevinsten ved å velge bort revisor fort bli borte. Bankene kan også avstå fra å gi kreditt eller kompensere for risiko gjennom rentevilkårene dersom de ikke er komfortable med kredittrisikoen. Det vil kunne være et tungtveiende argument at det blir dyrere eller vanskeligere å få lån hos kredittinstitusjoner for aksjeselskaper som vurderer å velge bort revisor. I intervjuene kommer det frem at bare en av fire banker krever reviderte regnskaper, og bare to av fire krever kompensasjon for økt risiko gjennom kausjon eller pant. Dermed er det ingenting som tyder på at det har blitt dyrere for små aksjeselskaper å få lån hos banker etter bortfallet i revisjonsplikten.

Alle de intervjuede bankene opplyste at det er en fordel om selskapene har revisor, og at de oppfatter selskaper uten revisor som en mer risikabel kundegruppe enn selskaper med revisor. Dette er interessante svar når bare en av bankene har reviderte regnskaper som krav for å gi lån, og bare to av fire banker krever kompensasjon for økt risiko. Det er dermed ikke samsvar mellom hvordan bankene verdsetter reviderte regnskaper og hvordan de sikrer seg mot risiko. Årsaken til dette kan være at regnskapet bare er et av flere beslutningsgrunnlag for å gi kreditt. Dermed er ikke bruk av revisor avgjørende, fordi bankene kan sikre seg på andre måter, blant annet gjennom kausjon og pant. Likevel kan det være negativt for selskapene, fordi kausjon binder opp kapital, og det er en kostnad som er vanskelig å måle.

I forarbeidene viste revisjonspliktutvalgets mindretall til en undersøkelse hvor 40 prosent av små aksjeselskaper hadde lån hos kredittinstitusjoner. De argumenterte med at det ikke ville være riktig å begrunne revisjonsplikt av hensyn til bankene, når 60 prosent av selskapene ikke hadde lån hos kredittinstitusjoner. I figur 9 som viser gjennomsnittlig gjeld for selskaper med og uten revisor, er det et tydelig skille. Selskapene uten revisor hadde i perioden 2009–2011 betydelig mindre gjeld enn selskapene med revisor. Det kan virke som om selskaper med mye gjeld velger å ha revisor, og selskaper med lite gjeld velger bort revisor. Det kan virke som om selskaper med lite gjeld ikke ser verdien i å ha revisor, og med dagens ordning får selskapene mulighet til å optimalisere sin egen situasjon ved selv å vurdere om de trenger revisor eller ikke.

En undersøkelse som det ble henvist til i forarbeidene viste at de fleste leverandører som foretar kontroll av kunder som ikke har revisor, nøyer seg med å innhente kredittopplysninger om kunden. I intervjuene med leverandører kom det frem at tre av fem bruker eksterne kredittopplysningsfirmaer. Kredittopplysningsfirmaet som ble intervjuet kunne opplyse om at det ikke har endret sine modeller for å ta hensyn til om aksjeselskapene har revisor eller ikke.

Kredittopplysningsfirmaet vil ha inn mer data før det avgjør om aksjeselskaper uten revisor utgjør større risiko. Dermed vil ikke fravalget av revisor påvirke selskapenes kredittrating hos dette selskapet. Dersom det legges til grunn at kredittopplysningsfirmaene bygger på de samme modellene, er det naturlig å tro at aksjeselskaper som velger bort revisor ikke vil få lavere kredittrating i dag. Hvis dataene som kredittopplysningsfirmaene samler inn indikerer at det er større risiko med aksjeselskaper uten revisor, kan det medføre lavere kredittrating på sikt. Lavere kredittrating vil kunne medføre høyere transaksjonskostnader eller kunne gjøre det vanskeligere å få innvilget kreditt for selskapene.

I forarbeidene ble det argumentert med at små aksjeselskaper har en uforholdsmessig høy kostnad ved revisjonsplikt i forhold til omsetning og skattbar inntekt. For selskapene som valgte bort revisor i 2011, vil en revisjonskostnad på 10 000 kroner utgjøre 20 prosent av ordinært resultat før skatt (figur 6). For selskapene som beholdt revisor utgjør en revisjonskostnad på 10 000 kroner til sammenligning bare 5 prosent. For selskaper som velger bort revisor vil det sparte revisjonsbeløpet dermed kunne ha stor betydning. Ved å se på ordinært resultat før skatt og gjeld til selskaper med og uten revisor, virker det som jo mindre forpliktelser og jo lavere resultat et selskap har, jo mer tilbøyelig er det til å velge bort revisor.

Et poeng som er viktig å trekke frem er at revisor kan være en ressurs for selskapene, og ikke bare en kostnad. Når selskapene velger bort revisor er dette en ressurs som blir borte. For selskaper som mangler kompetanse vil revisor kunne bistå med veiledning på bedriftsøkonomiske områder. Selskaper som velger bort revisor vil kunne kjøpe veiledningstjenester hos andre tilbydere, men i og med at disse tilbyderne ikke har like god kjennskap til selskapet som en eventuell revisor kan det tenkes at tjenestene vil bli dyrere enn hva revisor krever.

Selv om terskelverdiene for å velge bort revisor er satt relativt lavt, er det fortsatt en stor andel aksjeselskaper som kan velge bort revisor. Hvor stor nytte de vil ha av revisjon vil variere. Det kan tenkes at et lite aksjeselskap med enkel og oversiktlig økonomi vil oppleve å ha mindre nytte av revisjon enn selskaper med en mer uoversiktlig økonomi. Fordi det i dag er mulig å velge bort revisor vil selskaper selv kunne avgjøre et eventuelt behov for revisor ut i fra et kost-nytte-perspektiv.

5.2 Konklusjon

For å kunne avgjøre om det lønner seg for små aksjeselskaper å velge bort revisor kan man se på alternativkostnaden, altså hva selskapene ville hatt i revisjonskostnader dersom de beholdt revisor. Selskapene som har beholdt revisor hadde i 2011 gjennomsnittlig 14 793 kroner i revisjonskostnader (figur 9). Hvis de økonomiske konsekvensene som følger av å velge bort revisor overstiger dette, vil det ikke være realistisk at rasjonelle selskaper vil benytte seg av fritaket i revisjonsplikten, fordi det ikke vil være lønnsomt.

Undersøkelsen har vist at politiet ikke har endret sine prioriteringer for å tilpasse seg bortfallet i revisjonsplikten, og baserer seg i stedet på anmeldelser for å velge ut selskaper som skal kontrolleres. Heller ikke Skatteetaten har endret sine prioriteringer, og har dermed ikke planlagt å ha mer bokettersyn for små aksjeselskaper. Skatteetaten har fått tildelt 10 millioner kroner gjennom statsbudsjettet for å kunne utføre veiledningskontroller. En veiledningskontroll er på langt nær så ressurskrevende som et bokettersyn. Hva en slik kontroll vil koste aksjeselskapene er det vanskelig å komme med noen uttalelser om. Det vil avhenge av mange faktorer som avgjør hvor mye ressurser aksjeselskapet må bruke på kontrollen, blant annet hvor stort og komplisert aksjeselskapet er.

Resultatene fra oppgaven viste at det ikke er grunnlag for å si at fravalg av revisor medfører høyere direkte transaksjonskostnader hos banker og leverandører, selv det kom frem at aksjeselskapene risikerer å måtte stille med pant eller kausjon. Pant og kausjon er en form for indirekte transaksjonskostnadene som medfører at selskapet binder opp kapital, men hvilken kostnad dette utgjør er det vanskelig å komme med noen uttalelser om. Indirekte kostnader som dette er vanskelige å måle og de vil variere fra selskap til selskap. En mulig årsak til at de direkte transaksjonskostnadene ikke har økt kan være at kreditorene har andre vurderingsgrunnlag enn regnskapet. I intervjuene ble betalingserfaring, sikkerhet og omdømme trukket frem, og det kan være at kreditorene legger mer vekt på disse enn om selskapet har revisor eller ikke.

Når aksjeselskaper velger bort revisor mister regnskapet noe av påliteligheten ved at det ikke lenger får en ekstern kontroll. Kreditorer som operer i et privat marked kan oppveie reduksjonen i påliteligheten med andre virkemidler, fordi de har mulighet til å inngå avtaler som reduserer risikoen. Dette kan være krav om sikkerhet eller de kan øke transaksjonskostnadene. Likevel opererer kreditorene i et fritt marked, og dersom de har ugunstige kredittvilkår risikerer kreditorene at aksjeselskapene går til en annen kreditor som

tilbyr bedre kredittvilkår. Det legger en begrensning på hvor langt de kan strekke seg for å sikre seg mot risiko. Samfunnet har ikke mulighet til å forhåndssikre seg mot risiko slik som kreditorene, fordi de ikke inngår avtaler med selskapene. Samfunnets muligheter ligger i å gi sanksjoner til selskaper som ikke overholder lovregulerte krav, noe som kan ha en forebyggende effekt. Dersom det avsløres at et selskap har betalt inn for lite i skatter og avgifter, kan samfunnet, gjennom skattemyndighetene, ilegge dem straff blant annet i form av straffeskatt eller bøter.

Både banker og leverandører i intervjuene rapporterer at de bruker kredittopplysningsfirmaer, og hvordan disse firmaene vurderer aksjeselskaper er dermed viktig. Aksjeselskaper som velger bort revisor får ikke lavere kredittrating hos det intervjuede kredittopplysningsfirmaet. Det blir derfor ingen konsekvens med tanke på kredittrating dersom et aksjeselskap velger bort revisor, og det vil ikke kunne påvirke kreditorers oppfatning. Dette kan forandre seg i fremtiden dersom kredittopplysningsfirmaene får inn data som tilsier en høyere risiko med disse selskapene.

Intervjuene med regnskapsførere viste at de har andre rutiner for aksjeselskaper som velger bort revisor, noe som medfører dyrere regnskapstjenestene for disse selskapene. Hvor mye dyrere avhenger av hvor mye ekstra tid regnskapsførerne må bruke på selskapet og det er vanskelig å komme med noen estimater, annet enn å konstatere at det blir dyrere.

Eventuelle økonomiske konsekvenser som følger av fravalg av revisor avhenger av både selskapet og det faktum at bortfall av revisjonsplikt er prosess som fortsatt pågår. Det er derfor vanskelig å finne tall for å kunne bekrefte eller avkrefte om det lønner seg å velge bort revisor. I tillegg peker denne oppgaven på generelle resultater, og konsekvensene i denne oppgaven blir vurdert på et generelt grunnlag. En bedrift som vurderer å velge bort revisor må gjøre vurderingen ut i fra sin egen situasjon. Det vil dermed avhenge fra selskap til selskap om det lønner seg å velge bort revisor eller ikke.

Fordi jeg har intervjuet regnskapsbrukere som er i en overgangsfase med tanke på revisjonsplikten, er det naturlig å tro at dagens situasjon vil endre seg på sikt. Aksjeselskaper som velger bort revisor i dag vil ikke nødvendigvis stå ovenfor de samme økonomiske konsekvensene om noen år. Mye er avhengig av hvordan brukerne av regnskapet oppfatter at regnskapskvaliteten endrer seg som følge av bortfallet av revisjonsplikten. Selv om regnskapet fremstår som pålitelig og troverdig i dag, kan det forandre seg på sikt når regnskapsbrukerne får mer erfaring med hva bortfall i revisjonsplikten faktisk innebærer for

dem. Det er derfor vanskelig å si noe om det er lønnsomt for små aksjeselskaper å velge bort revisor, fordi situasjonen raskt kan endre seg. I denne oppgaven har det likevel blitt pekt på noen momenter. På grunn av fritaket i revisjonsplikten kan aksjeselskaper i dag optimalisere sin egen økonomiske situasjon, fordi de har mulighet til å selv vurdere om det lønner seg for dem å ha revisor. Det gir aksjeselskaper en viss økonomisk frihet de selv må bestemme om de vil benytte seg av.

5.3 Forslag til videre forskning

I intervjuene med interessentene kreditorene og samfunnet, kommer det frem at mange av dem ikke har endret sine rutiner i forholdt til aksjeselskaper som har valgt bort revisor. Det kan virke som om de sitter på gjerdet, muligens fordi de ikke er helt sikker på hva opphevelsen av revisjonsplikten egentlig medfører for dem. Blant annet venter kredittopplysningsfirmaet som ble intervjuet på mer erfaring og data før det eventuelt gjør noen endringer i kredittvurderingen. I tillegg er Skatteetaten nå i gang med en undersøkelse for å finne ut om regnskapskvaliteten har endret seg hos aksjeselskaper som har valgt bort revisor, og det kan tenkes at resultatene de finner vil kunne påvirke regnskapsbrukernes oppfatning av disse selskapene. Derfor ville det kunne vært av stor interesse om det hadde blitt en lignende undersøkelse som dette om noen år, når bortfallet av revisjonsplikt har fått satt seg. Dersom det blir gjort en lignende undersøkelse ville det vært spennende om den gjøres med et større utvalg, for å kunne si noe om det lønner seg å velge bort revisor på landsbasis.

Et annet forslag vil være å undersøke hvorfor selskaper som har valgt bort revisor har markant lavere ordinært resultat før skatt enn selskaper som har beholdt revisor, når de har relativt like driftsinntekter. For å undersøke dette kreves mer ressurser enn som har vært tilgjengelig i utarbeidelsen av denne oppgaven, men fordi skillet er så markant er det spesielt interessant fordi det virker som om selskapene med lavest resultat er mer tilbøyelig til å velge bort revisor.

Referanseliste

Bøker

Blumberg, B. m.fl. (2008) *Business research methods*, 3. utgave, Mc Graw Hill.

Gulden, B.P. (2006) *Den eksterne revisor*, Gyldendal Akademisk.

Hair m.fl. (2011) *Research methods for business*, John Wiley & Sons.

Huneide m.fl. (2012) *Årsregnskapet i teori og praksis 2011*, 13. utgave, Gyldendal Akademisk.

Jacobsen, D.I. (2011) *Hvordan gjennomføre undersøkelser?* 2. utgave 3. opplag, Høyskoleforlaget.

Johannessen m.fl. (2011) *Forskningsmetode for økonomiske-administrative fag*, Abstrakt Forlag.

Kristoffersen, T. (2006) *Årsregnskapet – en grunnleggende innføring*, 2. utgave, Fagbokforlaget.

Langli, J.C. (2010) *Årsregnskapet* 9. utgave, Gyldendal Akademisk.

Ringstad, V. (2002) *Mikro- og markedsøkonomi*, 5. utgave, Cappelen Forlag.

Zikmund, W. G. (2000) *Business Research Methods*, 6. utgave, Dryden Press.

Artikler

Langli, J.C. (2009) *Hvem er brukerne av årsregnskapene til små aksjeselskaper, og trenger de reviderte regnskaper?* <http://www.idunn.no/ts/pof/2009/01/art06> [Nedlastet 15.02.13].

Stenheim, T. og Blakstad, L. (2007) *Regnskapsregulering - offentlig regulering eller markedsløsning?* <http://www.magma.no/regnskapsregulering-offentlig-regulering-eller-markedsloesning> [Nedlastet 28.05.13].

Steinheim, T. (2010) *Konservativ regnskapsrapportering – et forlatt prinsipp?*
<http://www.idunn.no/ts/pof/2010/01/art06?highlight=tonny%20steinheim#3ref>. [Nedlastet 25.02.13].

Steinheim, T. (2012) *Regnskapsmanipulering - definisjon, forutsetninger og incentiver*
[http://www.idunn.no/ts/pof/2012/02/regnskapsmanipulering -
_definisjon_forutsetninger_og_incen](http://www.idunn.no/ts/pof/2012/02/regnskapsmanipulering_-_definisjon_forutsetninger_og_incen) [Nedlastet 25.02.13].

Nettsider

28 000 valgte bort revisjon i 2012 (2013) <http://www.revisorforeningen.no/d9606921/28-000-valgte-bort-revisjon-i-2012> [Nedlastet 27.02.13].

AAA forsvinner med revisoren (2012)
http://www.revisorforeningen.no/arch/_img/9594473.pdf [Nedlastet 18.12.12].

Begge Sponsor Service-revisorene dømt (2011)
<http://www.dn.no/forsiden/naringsliv/article2102606.ece> [Nedlastet 13.03.13].

Disse valgte bort revisjon i 2011 (2012) <http://www.revisorforeningen.no/d9578555/disse-valgte-bort-revisjon-i-2011> [Nedlastet 27.02.13].

Frykter mer snusk (2010) http://www.revisorforeningen.no/arch/_img/9516411.pdf [Nedlastet 22.02.13].

Mer snusk uten revisjon (2010) <http://www.revisorforeningen.no/d9514073> [Nedlastet 20.02.13].

NOU 2008:12 Revisjonsplikten for små foretak (2008)
<http://www.regjeringen.no/pages/2091202/PDFS/NOU200820080012000DDDPDFS.pdf>
[Nedlastet 15.01.13].

NOU 2008:16 Om foretaksstyring og tiltak mot manipulering av finansiell informasjon (2008)
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/dok/nouer/2008/nou-2008-16.html?id=526814>
[Nedlastet 20.04.13].

Prop. 51L Endringer i revisorloven og enkelte andre lover (unntak fra revisjonsplikt for små aksjeselskaper) (2010)

<http://www.regjeringen.no/pages/14757924/PDFS/PRP201020110051000DDDPDFS.pdf>
[Nedlastet 15.01.13].

Prop. 120 S Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2011 (2011)
<http://www.regjeringen.no/pages/16440030/PDFS/PRP201020110120000DDDPDFS.pdf>
[Nedlastet 30.05.13].

Skatteetatens analysenytt 1/2013 (2013)
http://www.skatteetaten.no/upload/PDFer/Skatteetatens_analysenytt/2013_analysenytt_web.pdf [Nedlastet 03.05.13].

Status for forenklingsarbeidet (2013)
http://www.regjeringen.no/nb/dep/nhd/tema/forenkling_for_naringslivet/status-for-forenklingsarbeidet.html?id=705389 [Nedlastet 22.01.13].

Troms Kraft saksøker revisorer (2013)
http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/troms_og_finnmark/1.10890611 [Nedlastet 13.03.13].

Trusselvurdering – økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet 2013 – 2014 (2012)
[http://www.okokrim.no/www/okokrim/resource.nsf/files/www93sfde-trusselvurdering_2013-20141/\\$FILE/trusselvurdering_2013-20141.pdf](http://www.okokrim.no/www/okokrim/resource.nsf/files/www93sfde-trusselvurdering_2013-20141/$FILE/trusselvurdering_2013-20141.pdf) [Nedlastet 13.02.13].

Årsrapport – enhet for finansiell etterretning (EFE) (2011)
[http://www.okokrim.no/www/okokrim/resource.nsf/files/www93sd3e-efe_arsrapport_2011/\\$FILE/efe_arsrapport_2011.pdf](http://www.okokrim.no/www/okokrim/resource.nsf/files/www93sd3e-efe_arsrapport_2011/$FILE/efe_arsrapport_2011.pdf) [Nedlastet 13.02.13].

Vedlegg

Intervjuguide – regnskapsførere

Spørsmål 1:

Har dere andre rutiner for små aksjeselskaper som har valgt bort revisor enn de som ikke har valgt bort?

Ja Nei

Spørsmål 2:

Hvis **ja** på spørsmål 1: Kan du forklare kort hva det innebærer?

Spørsmål 3:

I hvilken grad bruker dere mer ressurser, som tid eller ansatte, på kunder som har valgt bort revisor? Svaret oppgis på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er i liten grad og 5 er i stor grad.

Spørsmål 4:

I hvilken grad blir regnskapsføringstjenestene dyrere for bedrifter dersom de velger bort revisor? Svaret oppgis på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er i liten grad og 5 er i stor grad.

Spørsmål 5:

Har du opplevd at revisor har korrigert regnskapet du har ført?

Ja Nei

Spørsmål 6:

Hvis **ja** på spørsmål 5: Hva er det revisor har korrigert?

Spørsmål 7:

Eventuelle andre kommentarer.

Intervjuguide - Skatteetaten

Spørsmål 1:

Opplever dere at regnskaper som er reviderte inneholder færre feil enn regnskaper som ikke er reviderte?

Spørsmål 2:

I hvilken grad er dere enig med følgende utsagn:

«Opphevelsen av revisjonsplikten for små aksjeselskaper svekket næringsoppgavens og kontrolloppstillingens pålitelighet.»

Svaret oppgis på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er i liten grad og 5 er i stor grad.

Spørsmål 3:

Har dere fått økte kontrollressurser for å kompensere for opphevelsen i revisjonsplikten?

Ja Nei

Spørsmål 4:

Er bokettersynsfrekvensen hyppigere for små aksjeselskaper uten revisor enn for små aksjeselskaper med revisor?

Spørsmål 5:

Dersom ja, går dette ut over kontrollen med de større selskapene som fortsatt har revisjonsplikt?

Spørsmål 6:

I gruppen små aksjeselskaper uten revisor, vil det ha noen betydning for bokettersynsfrekvensen om selskapet fører regnskapet selv eller om de bruker ekstern autorisert regnskapsfører?

Spørsmål 7:

Mener dere at regnskapsføreruttalelsen har en betydning for at regnskapskvaliteten?

Spørsmål 8:

Hvordan velger dere ut hvilke selskaper som skal kontrolleres?

Spørsmål 9:

Hvilke kontroller er dere gjør?

Spørsmål 10:

Tror dere regnskapsføreruttalelsen vil bli viktigere i fremtiden?

Spørsmål 11:

Har dere merket en økning i for sent innleverte regnskaper, terminoppgaver og merverdiavgiftsoppgaver for små aksjeselskaper etter opphevelsen av revisjonsplikten?

Spørsmål 12:

Tror du at fremtidige kontroller vil bli mer rettet mot små aksjeselskaper uten revisor?

Spørsmål 13:

Eventuelle andre kommentarer.

Intervjuguide – banker

Spørsmål 1:

Krever dere reviderte regnskaper fra potensielle bedriftskunder for at de skal få lån hos dere?

Ja Nei Avhenger av bedriften

Spørsmål 2:

Krever dere noen av følgende dersom bedriften ikke har reviderte regnskaper?

Flere valg er mulig.

Høyere rente Høyere gebyrer Sikkerhet i eiendeler

Kausjon fra tredjepart Annet – hva?

Spørsmål 3:

Benytter dere dere av eksterne kredittopplysningsfirmaer når dere skal vurdere om en bedrift kan få lån hos dere?

Ja Nei Bruker interne systemer Bruker begge

Spørsmål 4:

Dersom **ja/bruker begge** på spørsmål 3: Gjør dere det i større, samme eller mindre grad etter at opphevelsen av revisjonsplikten for små aksjeselskaper ble gjennomført?

Mindre grad Samme grad Større grad

Spørsmål 5:

I hvilken grad er du enig i følgende påstand:

«Det er en fordel om en bedrift som søker om lån har reviderte regnskaper.»

Avgi svaret på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er i liten grad og 5 er i stor grad.

Spørsmål 6:

Mener dere at små aksjeselskaper som ikke har revisor er en mer risikabel kundegruppe enn små aksjeselskaper som har revisor?

Svaret oppgis på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig og 5 er helt enig.

Spørsmål 7:

Eventuelle andre kommentarer.

Intervjuguide – leverandører

Spørsmål 1:

Gir dere kreditt til selskaper som ikke har reviderte regnskaper?

Ja Nei Avhenger av kunden

Spørsmål 2:

Dersom dere gir kreditt til selskaper som ikke har reviderte regnskaper, krever dere noen form for kompensasjon for økt risiko? Eksempler er høyere rente, høyere gebyrer eller kausjon fra tredjepart.

Spørsmål 3:

Bruker dere regnskapene til selskaper som søker om å få kreditt for å avgjøre om de kan få kreditt?

Spørsmål 4:

Vektlegger dere betalingserfaring med selskaper når dere vurderer om selskapet skal få innvilget kreditt?

Spørsmål 5:

Vektlegger dere sikkerhet som selskapet kan tilby når dere vurderer om de kan få kreditt?

Spørsmål 6:

Er det eventuelt andre aspekter dere vektlegger når dere vurderer om en bedrift skal få innvilget kreditt?

Spørsmål 7:

Benytter dere dere av kredittopplysningsfirmaer når dere vurderer om en bedrift skal få innvilget kreditt hos dere?

Ja Nei

Spørsmål 8:

Dersom **ja** på spørsmål 7: Gjør dere det i større, samme eller mindre grad etter at opphevelsen i revisjonsplikten for små aksjeselskaper ble gjennomført?

Mindre grad Samme grad Større grad

Spørsmål 9:

Er du enig i følgende påstand:

«Det er en fordel om en bedrift som søker om kreditt har reviderte regnskaper.»

Spørsmål 10:

Mener du at små aksjeselskaper er en mer risikabel kundegruppe dersom de ikke har revisor?

Spørsmål 11:

Eventuelle andre kommentarer.

Intervjuguide - Troms Politidistrikt

Spørsmål 1:

Hva mener du om følgende påstand:

«Revisors tilstedeværelse og funksjon i et aksjeselskap bidrar til å forebygge og avdekke økonomisk kriminalitet».

Spørsmål 2:

Har dere merket en økning i økonomisk kriminalitet som gjelder små aksjeselskaper etter at revisjonsplikten ble fjernet?

Spørsmål 3:

Hva er det som gjør at politiet får mistenke om at et selskap driver med økonomisk kriminalitet?

Spørsmål 4:

Har dere større fokus på små aksjeselskaper som har valgt bort revisor, enn de som har beholdt revisor?

Spørsmål 5:

Dersom ja, hva innebærer dette større fokuset for de små aksjeselskapene?

Spørsmål 6:

Dersom nei, hva er årsaken til at dere ikke fokuserer mer på de små aksjeselskapene?

Spørsmål 7:

Eventuelle andre kommentarer.

